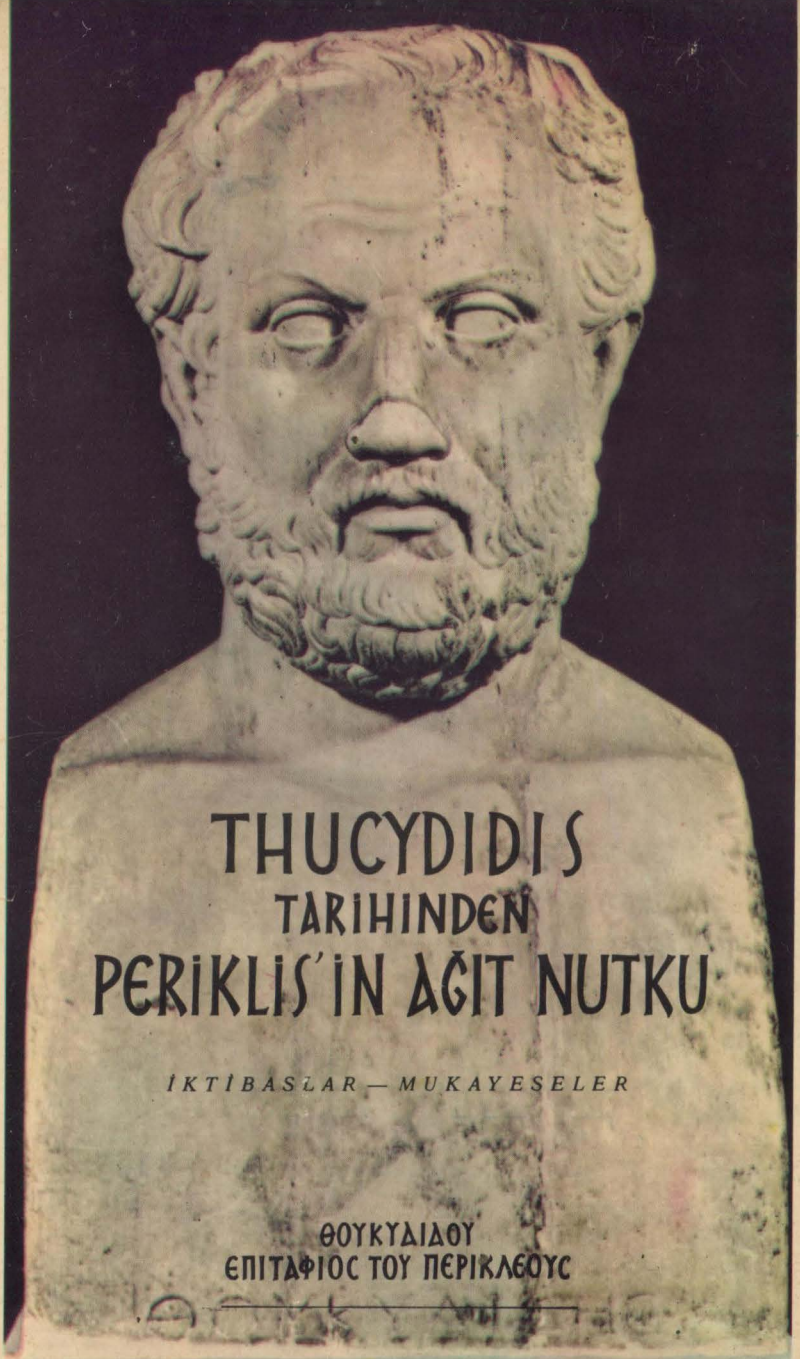

THUCYDIDIS TARIHINDEN PERIKLIS'IN AĞIT NUTKU

İKTİBASLAR — MUKAYESELER

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ
ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Tercümeyi ve Mukayeseleri Yapan ve Yazan

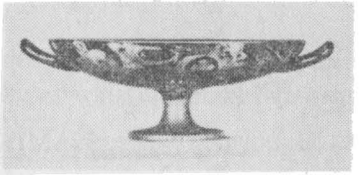
ALEKSANDROS HACOPULOS

THUCYDIDIS
TARİHİNDEN
PERİKLİS'İN AĞIT NUTKU

İKTİBASLAR — MUKAYESELER

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ
ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Tercümeyi ve Mukayeseleri Yapan ve Yazan
ALEKSANDROS HACOPULOS

İSTANBUL 1973

Ben inanıyorum ki:

«Vatanın mutlu olması her vatandaşın teker teker mutluluğuna tercih edilir.

Başarı içinde bulunan Vatan, daha fazla vatandaşların yararınadır.

Şahsî işlerinde başarılı olan insanın, Vatanı felâkete uğrarsa, kendisi de beraber sürüklenir. Fakat vatanı kurtulursa kendisi zorluklar içinde bulunsa bile, yine mutluluğa kavuşabilir.»

M.Ö. IV. asır PERİKLİS

*
**

«İnsan Vatanını sever, çünkü hürriyeti, rahatı, hakkı, menfaatı Vatan sayesinde kaimdir.»

«Milletim nev'i beşerdir
Vatanım ruy'i zemin.»

M.S. XIX. asır NAMIK KEMAL

Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A. Ş. — ISTANBUL 1973

İÇİNDEKİLER

Sahife

ÖNSÖZ 5

THUCYDİDİS 11

THUCYDİDİS'in Tarihi «Atinalı Thucydidis yazmıştır.» 15

PERİKLİS'in «AĞIT NUTKU» hakkında genel görüşler 22

PERİKLİS'in «AĞIT NUTKU» 33

«İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinden» İktibaslar 57

Klasik Hellen Medeniyetinden Örnekler:

I — İnsanların Tabiî Hukuk Hakları Hakkında:
Sophokles'in «ANTİGONE» Tragedyasından.

II — Vatan sevgisi hakkında.
Eflatun'un «Kriton» eserinden İktibaslar 59

THUCYDİDİS Tarihinden İktibaslar - Mukakayeseler 67

Sahife

ARİSTO (Aristotolis) 83

ARİSTO ve EFLATUN'a Göre Millet, Devlet, Yönetim 85

TÜRKİYE'DE Son Bir Asırda Demokrasi Çabasında bulunanlardan Midhat Paşa, Namık Kemal, Ebüzziya Tevfik, Ziya Gökalp . . . 88

«ATATÜRK» ve Ötesi 101

«ATATÜRK»ün, Vatan Sevgisi, İnsancılık, Halkçılık, Kültür, Dil, Irk, Din, Özgürlük ve Uygarlık Anlayışı 103

SONSÖZLER 109

BİBLİYOĞRAFYA 112

ÖNSÖZ

Millet ve insanları tabiatın diğer varlıklarından ayıran en belirli husus tarihî varlıklar oluşlarıdır.

İnsanoğlu «Homo sapiens» (düşünen insan) ve «Homo economicus» (iktisadî insan), düşündüklerini dili ile ifade etmek, dünya medeniyetinin en büyük icadı olan yazı ile fikirlerini belirtmek durumuna geldiği zamandan beri, bir sosyal ilişkiler yoluna girmiş, örf ve âdetler sayesinde hayatına bir şekil vermiştir.

O zamandan beri kaç bin yıl geçtiği bugün dahi belli değildir.

Eski medeniyetlerin kökünü bugünkü donelere göre, Çin, Mezopotamya, Mısır, Girit, Fenike, Asur, Hitit, Arap'ta ve nihayet Hellen ve Roma'ya kadar aramak mümkün olmaktadır.

Bugün, doğru olarak bilinen bir şey varsa o da bugünkü anlamı ile uygarlığın, Akdeniz kıyılarında yaşamış milletlerden başladığıdır.

Bunların başında da Yunan ve Roma gelir.

Yunanistan'da kültür ve eğitimin Homeros destanlarının üstüne kurulmuş olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir.

Yalnız Atina değil, bütün Hellen devletleri, Homeros'u bir çeşit kutsal kitap gibi her türlü bilginin özü diye benimsemişlerdir.

Hellen insanı, din olsun, politika ve askerlik olsun, gemicilik veya hekimlik olsun, çeşitli bilgileri öğrenmek için Homeros'un destanlarına baş vurur.

Eflatun'a göre Homeros Yunan dünyasında bütün inanışların babasıdır.

Homeros'a dünya yurttaşı dersek doğru olur.

Homeros'u İlyada ve Odysseia eserlerinde (M.Ö. 1000 - 800) senelerinde, insanoğlunun bir cemiyet olarak nasıl yaşadığını bize bildiren bir tarihçi olarak da kabul etmemiz gerekmektedir.

Homeros'un ve ondan sonra Eflatun, Aristo, Thucydidis, Herodot ve Ksenofon gibi filozof ve tarihçilerin eserlerinden, cemiyetin bugünkü anlamı ile teşekkülünü (doğuşunu) ve insanların bir toplum olarak ilk senelerde baştakileri ile ve sonra kendi arzuları ile nasıl idare edilmek istediklerini ve dolayisiyle demokrasiye ulaşmak için hangi merhalelerden geçtiklerini öğrenmiş oluruz.

Hiç şüphe yok ki medenî dünya tarihi bu

merhalelerin ana hatlarını eski Yunan ve Roma medeniyetlerinden öğrenmiştir.

Monarşi ile oligarşiyi, vatan ile vatandaş arasındaki ilişkileri, devlet idaresinde milletin rol ve iştirakini ve nihayet Demokrasinin kuruluşu için halk tarafından bu yolda talep edilen haklar ve kabul edilen kurallar hakkında yirmi beş asır evvel Hellen dünyasındaki koşulları Cumhuriyetimizin 50'nci yılı münasebetiyle sunmayı uygun buldum.

*
**

Tarih, mühim hadiselerin zaman itibariyle, sırasını takip eder, insan ve milletlere ait kayıtları inceler.

STEFAN ZWEİG «Sternstunden der Menschheit» (İnsanlığın büyük saatleri) adlı eserinde:

«Tarih çoğu kere tabiatın manevî bir aynası olarak hadiselerin veçhelerini ve çeşitlerini kristalize (tebellür) ettirir, aynı zamanda büyük bir sabırla bunların tespiti için uğraşır. Hiç bir yardımcı ele de ihtiyacı yoktur. Yalnız onu tespit eden, ciddî, tarafsız, namuslu ve yardımcı irşadlara ihtiyacı vardır.» *diye yazmaktadır.*

Dünya medeniyeti ve tarihi son yirmi asır içinde Roma, Bizans, İspanya, İngiltere, Fransa ve Osmanlı İmparatorluğu gibi büyük devletler görmüştür.

Bunların hepsinde olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu da aynı merhalelerden geçerek, ilerleme ve gerileme günleri yaşamıştır.

Bu imparatorluktan yeni bir Türkiye Cumhuriyeti meydana gelmiştir.

Bugünkü Türkiye Devleti bu imparatorluğun özüdür.

Bu Cumhuriyet meydana gelinceye kadar Türkiye kendi bünyesi ve tarihi içinde çok yönlü, sosyal ve siyasî inkılâplar kazanmıştır.

Bu inkılâpların gerçekleşmesi için son yüz yıl içinde Midhat Paşa, Namık Kemal, Ebüzziya Tevfik, Ziya Gökalp gibi insanlar hayatları boyunca mücadele etmiş, bazıları zindan ve ölümü dahi göze almış ve aralarında birçok münevver bulunan vatanseverlerini kurban vermiştir.

Onların hepsini burada zikretmek mümkün olmadığına göre, örnek olmak üzere yalnız üç, dört münevverden bahsetmekteyim.

Onlar, ve onlarla beraber aynı fikirde olanlar çabalarını insanlık ve onun özgürlüğü için de sarfetmişlerdir.

*
**

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra insanın hak ve özgürlüklerin gerçekleşmesi amacı ile Birleşmiş Milletler Genel Kurulu «İnsan Hakları Beyannamesini» ilân ve kabul etmiştir.

Memleketimiz de, bu teşekkülün bir üyesi olarak, hem kendi vatandaşları, hem üye devletlerin vatandaşları için Atatürk'ün ilân ettiği «Yurtta sulh, cihanda sulh» *ve* «Eğer devamlı sulh istiyorsak kitlelerin vaziyetini iyileştirerek beynelmilel tedbirler alınmalıdır» *anlamı içinde, insan hak ve özgürlüklerine dayanan bir Cumhuriyetin yerleşmesi için çaba göstermektedir.*

Bugünkü anlayışla bu hak ve özgürlüklerin ve demokrasi kurallarının büyük bir kısmının tarihte ilk defa olarak temellerini koyan klasik Hellen medeniyetinden, Aristo'nun, Eflatun'un, Sophokles'in eserlerinden birer küçük örneği ve bu arada Thucydidis'in tarih eserlerinden Perikles'in Ağıt Nutku'*nu, Cumhuriyetimizin kutladığımız «Ellinci Yılı» münasebetiyle, küçük bir katkıda bulunmak üzere, bir ARMAĞAN olarak Türk Milletine sunmaktayım.*

Aleksandros Hacopulos
Eski Istanbul Milletvekili

Thucydidis

Thucydidis M.Ö. 470 senesinde Atina'da Faliron civarında Halimusos mevkiinde doğmuş, M.Ö. 394 senesinde 76 yaşında ölmüştür.

Babası Oloros'un Trakya'da Kavala'da Pangeon (*) civarında altın madenleri işleten ve bir kral ailesinden gelen bir asılzade olduğu söylenmektedir. Zengin olan babası kendisine iyi bir kültür vermiştir.

Öğretmenleri arasında klasik Hellen medeniyeti filozoflarından Anaksagoras ve hatip Gorgias bulunmaktadır.

Atina'da yetişen Thucydidis bir müddet askerlikle de meşgul olmuştur.

Ispartalı General Vrasidas, Trakya'ya saldırdığı zaman, Trakyalı olan ve halk tarafından sevilen Thucydidis, kumandasına verilen bir filo ile bu saldırıyı önlemek için gönde-

(*) Kavala'nın batısında bir dağ.

rilmiş ve Amfipolis (*) civarında mağlup olmuştur.

Mağlubiyeti —haklı veya haksız— ihanet sayılmış ve mahkûm edilmiştir.

Bu yüzden Atina'dan kaçarak Trakya'da bulunan babasının topraklarına sığınmış ve yirmi sene orada kalmıştır. Anadolu yarımadasında İonya'da da bir müddet kaldığı söylenmektedir.

Bu müddet zarfında bir çok yerleri gezmiş, bilhassa İtalya'da, Sicilya'da en uzun müddet Makedonya'da yaşamıştır.

Atinalıların Peloponez savaşındaki son mağlubiyetlerinden sonra iktidarın değişmesi üzerine Atina'ya dönmüştür.

Thucydidis, tarihinin büyük bir kısmını gurbette iken yazmıştır.

Thucydidis'in kendi ifadesine göre, bir tarihçi olarak, eserini okuyanlara zevk vermek için değil, hadiseleri olduğu gibi anlatmak suretiyle ve tahlil ederek onlardan ibret alınması için yazmıştır.

Tarih kitabının başında ifade ettiği gibi, bu Atina - Peloponez savaşının uzun süreceğini ve büyük felâketler doğuracağını sezmiştir.

Başta kendi gözlemlerine dayanarak ve sonra sırasıyle, generallerden, sefirlerden, bu savaşa katılanların ifadelerinden, söylenen nutuklardan bilgi toplayarak ve bunların hepsini

(*) İskeçe ile Kavala arasında bir yer.

esaslı bir süzgeç ve tahlilden geçirerek bu tarih kitabını meydana getirmiştir.

Hadiselerin oluş tarzını tespit etmek için tarihî sıra ile metodik bir «arkeoloji yolu» takip etmiştir. Yirmi yedi yıl süren Peloponez savaşı sırasında (431 - 404 M.Ö.) söylenen bütün nutukları —ki bunların en önemlileri kırktan fazladır— büyük bir titizlik ve ilgi ile tetkik ve tahlil etmiştir.

Thucydidis siyasî hayatının yıkılmasına sebep olan mağlubiyetini tarafsızlıkla kaydediyor ve kendi kendine gurbete çekildiğini ifade ediyor. Kendini müdafaa etmek için de tek bir kelime yazmıyor.

Thucydidis dünya tarihinde savaşların siyasî maksat ve neticelerini yazan ve tahlil eden birinci tarih yazarıdır.

Gerçeklerin ve maksatların aynen belirtilmesi için azamî gayret sarfetmiş ve çok titiz davranmıştır.

Hadiseleri aynen ve bütün ayrıntılariyle yazmak kendi kanaatınca kâfi değildir.

Tarihin, tarih olabilmesi için, yazarın, zamanındaki hadiseleri tahlil etmesi, değerlendirmesi ve eserini manevî ve şahsî mesuliyetini de katmak suretiyle meydana getirmesi gerekmektedir.

Hatta savaşa sebep teşkil eden millî menfaati, cemiyet ihtiyaçlarını, hırs, psikolojik ve sosyal problem ve nedenleri objektif bir şekilde ortaya koymak mecburiyeti vardır.

Neslimizin görmüş olduğu Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını yazacak olan tarihçinin hakikî ve tarafsız bir tarih eserini dünya tarih ve medeniyetine vermek için yukardaki hususları belirtmek mecburiyeti olduğu gibi.

Ancak bu tarzda yazılacak bir tarih kitabı gelecek nesiller için yararlı bir eser olabilir.

Klasik Hellen tarihçileri arasında, yaşadıkları zamandaki savaşları yazan yalnız Thucydidis olmuştur. O zamanı yaşayan ve o devrin her türlü sosyal problemlerini bilen ve savaşın sebep, vesile ve neticelerini tahlil eden Thucydidis yukarıda belirtildiği gibi M.Ö. 394 senesinde ölmüştür.

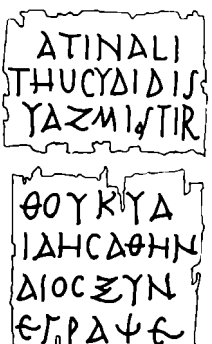
Thucydidis'in tarihi sekiz kitaptan ibarettir.

Tarihçilere göre bu sekiz kitaptan sonuncusunu hasta olduğundan ve ömrü de vefa etmediğinden, kendisi yazmamıştır. Bazı tarihçilerce bu cildin kızı, bazılarına göre ise tarihçi Ksenofon tarafından yazıldığı ileri sürülmektedir.

Fakat bu kitapta da, diğer yedi kitapta olduğu gibi, aynı tarafsızlık, ayni gerçek görüş ve mantıkî tahlil mevcuttur.

Thucydidis Atina'da Meletides kapıları önünde gömülmüş ve mezar taşının üstüne onur, aynı zamanda alçakgönüllüğünün bir belirtisi olarak şu ibare yazılmıştır.

«Oloros'un oğlu Halimoslu Thucydidis burada yatmaktadır.»

Atinalı
Thucydidis
yazmıştır.

Thucydidis kitabının başında:

«Bu eserimi, okunup bir müddet sonra unutulmak için değil, bir hazine olarak ebediyete intikal etmesi için yazdım» demektedir (Kitap I, paragraf 22).

Daha önce belirtildiği gibi, Klasik Hellen (*) tarihinde ilk defa Thucydidis, kendi zamanındaki hadiseleri, oluşmaları sırasında izleyerek kitabını yazmıştır.

Thucydidis, Herodot ve Ksenofon'un yaptıkları gibi, geçmiş zamanlardaki olay ve hal-

(*) Yunanlılar için Atatürk Hellen kelimesinin kullanılmasını istemişti.

leri anlatmak suretiyle değil, onlarla beraber yaşamak, kendi mukadderatını mensup olduğu Atina Sitesi'nin istikbali ile birleştirmek suretiyle ve bu anlayış ve görüş içinde bu eserini meydana getirmiştir (*).

(*) T. B. Millet Meclisi
ZABIT Ceridesi
Devre X. Cilt 17, Sahife 869
26 Şubat 1957

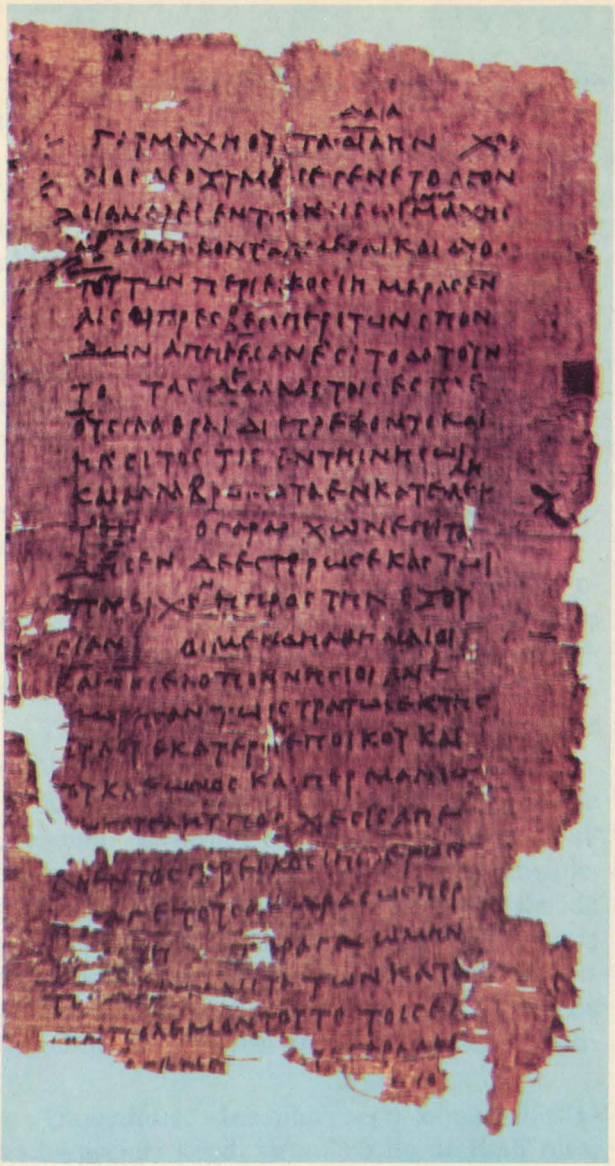
ALEKSANDROS HACOPULOS (Istanbul) — Muhterem arkadaşlar, başka bir mesele daha vardır ki, hepiniz gibi, şahsen beni de rencide etmektedir.

Bugün, arkadaşlar, dünyanın en büyük insanı olan Atatürk'ün ölümünün 18'inci yılını idrak etmiş bulunuyoruz. Atatürk hakkında Hükümet tarafından veya başka ciddî müesseseler tarafından 3-5 ciltlik, O'nun azametiyle mütenasip hiç bir eser yoktur. Bunu ne zaman yapacağız?

Ticarî zihniyetle hareket eden ve Atatürk'ün hayatını belirten kitaplar görüyoruz ki, beni affedin, tâbir caizse, bir polis romanı gibi ufak tefek kitapçıklar neşrederek O'nu istismar etmektedirler. Aralarında öyle kitaplar vardır ki içimizi titretmektedir.

«Atatürk'e kafa tutanlar» diye bir polis romanı şeklinde çıkan kitap gibi.

Maarif Vekâleti tarihle uğraşmış olan arkadaşları derleyip toplayarak Atatürk'ün azameti ile mütenasip 3-5 ciltlik bir kitap çıkartmalı ve her münevverin kütüphanesine ucuzca almasını temin etmeli. (Alkışlar)

Thucydidis'in Tarih eserinden bir yaprak
(Pensilvanya Müzesi)

Vatanseverlik hislerini kendisi şöyle anlatır.

«Vücutlarımızı başkalarına ait imiş gibi Vatan hizmetinde feda etmek, ruh ve bilgilerimizi ise onun yararına ve necip bir gayeye vakfetmek gerekmektedir.» (Kitap I, paragraf 70).

Vatanı idarecileri tarafından haksızlığa uğratıldığı halde, hiç bir zaman kin ve nefret beslemediği için, eserinde, bundan bahsetmemektedir.

Bir asker ve general olarak başarı gösteremediği halde, generallerin ve siyasetle uğraşanların öğretmeni olmuştur.

Thucydidis eserinde, realist bir tarihçi olarak, batıl itikatlara ve Hellen medeniyetinde doğan mitoloji inanışlarına, körü körüne bağlanmadığını her fırsatta işaret etmektedir.

Tatbikatta yararlı olmayan ve iyi neticeler vermiyen kuralların aleyhindedir.

Krallar, generaller, idareciler ve siyasetle uğraşanlar, hayatları boyunca kendilerine ve sitelerine faydalı olabilecek kanun ve prensipleri bellemelidirler. Ve bu suretle, ileride vatanlarına yararlı olmak için, gelmiş geçmiş vak'alardan ibret alma yollarını öğrenmelidirler. Bunlardan yararlanmadıkları takdirde de sitelerinin felâketlere uğrayacağını bilmelidirler.

Thucydidis, «İnsanlar çoğu zaman işittikleri hadiseleri kendi vatanları ile de ilgili olsa,

tetkik ve tahlil etmeden ve doğruyu tespit etmek zahmetine katlanmadan kabullenerek neticelere varmak istiyorlar,» demek suretiyle hakikatın ortaya çıkması için nasıl bir titizlik ve dikkat gösterdiğini açıklamaktadır.

Tarih boyunca, dünyada hadiselerin ve savaşların sebeplerini, Herodot'un yazdığı gibi, tanrısal kadere değil, bilâkis insanın yaratılış ve tabiatına, menfaat, hırs ve arzularına atfetmektedir.

İktisadî faktörlerin ehemmiyetini açıkça belirterek Atina'nın azametini, zenginliğine, Ege Denizi'ndeki filosuna ve müstemlekelerinden elde ettiği imkân ve gelirlere dayamaktadır.

Bunların hepsine büyük önem vermekle beraber savaş ve barış zamanlarındaki muvaffakiyetin, lider ve idarecilerin şahsiyet ve kabiliyetlerine de bağlı bulunduğunu belirtmektedir.

Peloponez savaşının Atina'nın mağlubiyetiyle neticelenmesine, Periklis'in erken ölümü, ondan sonra idareyi eline alan Kleon'un beceriksizliği ve demokrasinin bir anarşiye dönmesi sebep olarak gösterilmektedir.

Thucydidis'in anlayışına göre insan, site ve cemiyetlerde, geçmişte olup biten iyi veya kötü olaylara önem vermek yerine, onlardan ders alarak, gelecekte meydana çıkacak durumları gerçekçi bir anlayışla karşılamaya hazırlıklı olmalıdır.

Tarih beşerî bir vak'adır. Savaş ve barış

birbirine bağlı durumlar olmakla beraber, savaş, barış esnasında yapılan hazırlıklardan, barış ise savaşın sona ermesinden sonra, taraflarca gösterilen karşılıklı anlayıştan doğmaktadır.

Tarihte, barış ve savaş birbirlerini izleyen durumlardır. Onlara sebep ve zemin teşkil eden de karşılıklı fena veya iyi niyetli anlayış ve davranışlardır.

Thucydidis'in tarihi sekiz kitaptan müteşekkildir. Konusu M.Ö. 431 - 411 seneleri arasında geçen ve **Peloponez Savaşı** diye adlandırılan savaşın izahıdır.

I. Kitap :

Yunanistan'ın o zamanki siyasî, iktisadî ve askerî durumunu ve Peloponez savaşını çıkaran sebep ve vesileleri izah etmektedir.

II. Kitap :

Bu savaşın ilk üç yılında geçen vak'aları ve bilhassa Periklis'in Atina sitesi için şehit düşenlerin toprağa verilmesi dolayısıyla söylediği Ağıt-Nutkunu ihtiva etmektedir.

Bu nutuk vesilesiyle Yunanistan'ın, özellikle Atina sitesinin, siyasî, askerî, sosyal ve iktisadî durumu en belirli bir şekilde anlatılmaktadır.

Esasen bu nutkun bu maksat için bu kitaba geçirildiği de tarihçiler tarafından kabul edilmektedir.

III. - VI. Kitaplar :

Atina ve Isparta siteleri arasında bir çok yönlerden görülen rekabetten, diğer Yunan siteleri ile Trakya ve Ege Denizi'nin kıyı ve adalarındaki site ve müstemlekeler arasında olan savaşlardan ve bunların neticelerinden bahsedilmektedirler.

VII. Kitap :

M.Ö. 413 senesinde Atina kuvvetlerinin Sicilya'daki yenilgisini ve sebeplerini ihtiva etmektedir.

VIII. Kitap :

M.Ö. 411 senesine kadar cereyan eden hadiseleri, Ispartalıların son ve katî galibiyetini, Perslerin Ispartalıların lehine yardım ve müdahalesini ve sürgünde bulunan **Alkiviyadis**'in (*) M.Ö. 408 senesinde Atina'ya dönüşünü ve Atina'da 411 senesinde demokrasi'nin yeniden teessüsünü kapsamaktadır.

*
**

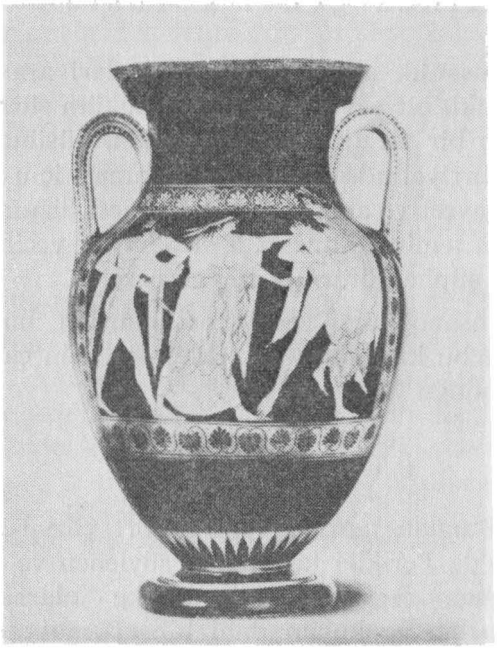
En ince ayrıntılara kadar önem veren ve çetin olan Klasik Hellen aydınları arasında,

(*) Atina sitesinde askerî ve siyasî alanda büyük rol oynamış bir şahsiyet. Perikles'in akrabası ve Sokrat'ın öğrencisidir.

Thucydidis, hakikatları arayan, bulan ve yazan bir tarihçi olarak kabul edilmektedir.

Thucydidis'in tarih kitabı eski zamanlarda Roma ve İskenderiye, son zamanlarda İngiliz ve Alman aydınları ve tarihçileri arasında, bir çok yönlerden etüdlere konu teşkil etmiştir.

Bugünkü Yunan diline Elefterios Venizelos tarafından da tercüme edilmiş ve vefatından sonra mart 1937 tarihinde Londra'da basılmıştır.

Periklis'in «Ağıt Nutku» hakkında genel görüşler.

İnsanlık ailesinin bütün üyeleri arasında karşılıklı bir saygı ve sevginin hüküm sürmesi, uygun bir tarzda yaşama, vicdan, düşünce ve söz hürriyetinden mahrum olmaması için gereken gayret ve anlayışın gösterilmesi lüzumu ve bunun temin edilmesinin medenî bir vecibe olduğu şüphe götürmez bir gerçektir.

İnsanoğlunun eski zamanlardan bugüne kadar bu kuralların gerçekleşmesi için çabada bulunduğu bilinmektedir.

*
**

Bundan tahriben yirmi dört yüzyıl evvel Atina'da Periklis tarafından söylenen ve tarih boyunca «Periklis'in Ağıt Nutku» olarak adlandırılan ve bugün dahi bir «Demokrasi ve İnsan Hakları Beyannamesi» gibi sayılan nut-

ku, demokrasimizin 50'nci yılı münasebetiyle Türk halk ve aydınlarına sunmayı uygun buldum.

Yine bu vesile ile, bundan tam 25 yıl önce, «Birleşmiş Milletler Genel Kurulu»nun 10 Aralık 1948 tarihli ve 217/111 sayılı kararı ile insanlık ailesi için kabul edilen «İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi»nden bahsetmek ve «Periklis'in Ağıt Nutku» ile bu beyanname arasında birçok noktalarda mevcut görüş birliği dolayısıyle, ikisini karşılaştırmak istedim.

Bu sebeple ve bu karşılaştırmayı yapabilmemiz için Ağıt Nutuk'un tercüme metinin de bazı kısımlarını not olarak koymayı düşündüm. Bu suretle kitabımızın okuyucuları da bir mukayese imkânını bulacaktır.

*
**

Periklis gerek barış gerekse savaş zamanlarında Atina sitesinin, iktidar şeklini, dahilî ve haricî siyasî durumunu, sitenin vatandaşlarla ve vatandaşların siteleri ile olan ilişkilerini, medenileştirme imkân ve çabalarını, vatanlarına karşı itimat ve sevgilerini, hür düşüncelerini, özel hayatlarına refah ve saadet getirebilecek imkânları belirtmek istiyor.

En başta Atina Sitesi'nin demokrasi olan idare tarzını, vatandaşların kamu hizmetlerinde eşit haklara sahip olduğunu, resmî ve husu-

sî münasebetlerde ve umuma ait memleket hizmet ve problemlerinde, parti ve sosyal sınıf farkı gözetmeksizin, idarecilerinin seçiminde her vatandaşın tam bir serbestî içinde söz ve rey sahibi olduğunu ve resmî görev atamalarında eşitlikle hareket edildiğini belirtiyor.

Bu suretle milletin her hususta egemenliği temin edilmekle beraber, en iyi idarecilerin seçilme imkânı da sağlanmış oluyor.

Vatandaşların ödevlerine temas eden Periklis, memleketin hükümdarlarına ve kendilerinin seçtiği idarecilerine, mevzu kanunlara ve bilhassa tabiî kanunlara itaat etmeği tavsiye ediyor.

Bu kurallarla da Vatan ve vatandaşın hak, ödev ve vecibeleri teminat altına alınmakla beraber bir eşitlik esası kurulmuş oluyor.

Vatandaşla Vatan ve Vatanla vatandaş arasında karşılıklı kanunî, aynı zamanda örf ve geleneklere dayanan zımnî bir anlaşma imkânı vücut buluyor, siyasî ve sosyal hayatta da ahlâk düzenine dayanan bir özgürlük anlaşması hüküm sürüyor ve bunun tabiî bir neticesi olarak Site ile vatandaş arasında, baba ve oğul arasında olduğu gibi, bir şefkat, muhabbet ve bağlılık his ve münesebeti doğuyor.

Bunun sonucunda ise sitenin içinde ve dışında bir kuvvet yaratılıyor ve memleketin güven ve itibarı artıyor.

Güven ve itibarı ve kendine itimadı artan Site, bu şartlar içinde, vatandaşlarının maddî,

manevî, ahlâkî, estetik ve fikrî inkişaflarına fırsat ve imkân veriyor.

Bu ortam içinde yetişen vatandaşların memleketlerinde elbette, siyasî istikrar, saadet ve terakki imkânları sağlanır.

Böyle bir Site için de, vatandaşlar her fedakârlığa katlanırlar.

Bu fedakârlıklar bir borç ödeme ve disiplin mecburiyetinden değil, vatandaşı, vicdanî ödevini yerine getirmeğe sevkeden vatan aşkından doğar.

İşte bu kurallar sayesindedir ki Atina şehri, bütün Yunanistan'ın imrendiği bir seviyeye yükselmiştir.

Periklis'in Ağıt Nutku'nun en mühim kısmı, Atina Sitesi'nin medeniyetini övmekle geçiyor. Bu nutku okuyanlar bu parçanın şehitleri «medh-ü senâ» için değil, fakat bilhassa Atina Sitesi'nin sosyal ve siyasî durumunu belirtmek ve Atinalıların medeniyet seviyesini ortaya koymak için söylendiği kanaatına varıyorlar.

Bunda büyük bir hakikat payı mevcuttur. Zira gerek Thucydidis, gerek siyaset adamı olan Periklis bu şehrin âşığı idiler.

Ancak şu da bir hakikattir ki, bu nutukta, Periklis'in arkasında Thucydidis vardır.

Tarihin görevi ve ondan sonra gelenleri ilgilendiren husus, gelmiş geçmiş vak'alar değil —ki onlar nasıl olsa olmuştur— bu nutukta büyük bir titizlikle ve ustalıkla belirtilmiş olan

o zamanın medeniyet kıstas ve ölçüleri ve özgürlük kurallarıdır ve bunlardan alınacak ibret dersleridir.

Bu suretle günlük hadiselerden ârı, tarihî vakaları içinde istikbal de bir değer kazanır.

Thucydidis bu nutukta Atina Sitesi'nin hakikî durum ve çehresini, geçmiş ve gelecek problem ve kurallarını, Atatürk'ün «Nutkunda» yaptığı gibi, ortaya koymuştur.

Bu nutuk, zamanın hadiselerini ihtiva etmek ve dinliyecilere anlatmakla beraber, Site' nin o sıradaki durumunu bir çok noktalardan belirtmeye vesile oluyor.

Gazi Mustafa Kemal, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 15 - 20 ekim 1927 tarihleri arasında toplanan İkinci Büyük Kongresi'nde söylediği nutukta da, aşağıya aldığımız parçalarda görüleceği gibi, Türkiye'nin istiklâlini nasıl kazandığını, «Hakimiyet-i Milliye'ye müstenit bilâkayd-ü şart müstakil yeni bir Türk devletinin tasıl tesis edildiğini, ilmin ve fennin en son esaslarına müstenitt, millî ve asrî bir devletin nasıl kurulduğunu» ifade etmiştir.

Bu amaçlar, aşağıda görüleceği gibi, Periklis'in nutkunda da mevcuttur.

Atatürk nutkunun başında:

«Esas, Türk Milleti'nin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır.

«Bu esas ancak istiklâl-i tâmme mâlikiyetle temin olunabilir. Ne kadar zengin, müreffeh

olursa olsun, istiklâlden mahrum bir millet, beşeriyet-i mütemmedine muvecehesinde, uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye kesb-i liyakat edemez,» demektedir.

«Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da, hakimiyet-i milliyeye müstenit, bilâkayd-ü şart müstakil, yeni bir Türk Devleti tesis etmek.»

«Muhterem Efendiler, sizi, günlerce işgal eden, uzun ve teferruatlı beyanatım, en nihayet, mazi olmuş bir devrin hikâyesidir. Bunda, milletim için ve müstakbel evlâtlarımız için dikkat ve teyakkuzu davet edebilecek, bazı noktalar, tebarüz ettirebilmiş isem, kendimi bahtiyar addedeceğim.

«Efendiler, bu beyanatımla, millî hayatı hitam bulmuş farzedilen büyük bir milletin, istiklâlini nasıl kazandığını ve ilim ve fennin en son esaslarına müstenit, millî ve asrî bir devleti, nasıl kurduğumu ifadeye çalıştım.» (*)

*
**

Klasik Yunan tarihinde mühim bir yer işgal eden Peloponez Savaşı'nın sona ermesinden takriben yirmi beş asır geçmiştir.

(*) Malûm olduğu üzere «Nutuk» öz Türkçe'ye çevrilmiştir. Büyük bir tarihî mana taşıyan bu nutukta, Atatürk'ün kendi ağzından çıkan ifadeleri aynen muhafaza etmek maksadiyle aslından iktibas etmeği daha münasip buldum.

Gelmiş geçmiş nesiller Atina Sitesi'nin fikir, san'at ve demokrasi sahalarındaki hizmetleri önünde, dünya medeniyetine hizmet çabasında bulunmak istiyen münevverler, daima şükran ve saygı ile durmaktadırlar.

Bu münasebetle klasik eserlerin Türkçe'ye çevrilmesi ve Türk kültürüne hizmette bulunulması için, sayın İsmet İnönü ve merhum Hasan Âli Yücel'in görüşlerini kaydetmek yerinde olur:

«Eski Yunanlılardan beri milletlerin sanat ve fikir hayatında meydana getirdikleri şaheserleri dilimize çevirmek, Türk milletinin kültüründe yer tutmak ve hizmet etmek istiyenlere en kıymetli vasıtayı hazırlamaktır. Edebiyatımızda, sanatlarımızda ve fikirlerimizde istediğimiz yüksekliği ve genişliği bol yardımcı vasıtalar içinde yetişmiş olanlardan beklemek, tabiî yoldur. Bu sebeple tercüme külliyatının kültürümüze büyük hizmetler yapacağına inanıyoruz.

1.8.1941

Cumhurreisi
İSMET İNÖNÜ

«Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığını en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde, tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nisbetinde arttırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet davamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş mil-

letlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse, o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun gelişmesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum.»

23 Haziran 1941

Maarif Vekili
HASAN ÂLİ YÜCEL

Periklis'in bu «AĞIT NUTKU», Thucydidis'in sekiz kitaptan ibaret olan eserinin ikinci kitabında 35-46 paragraflarında yer almaktadır.

Periklis'in bu nutku Peloponez Savaşı'nın başında şehit düşen askerlerin defni dolayısıyle söylediği sanılmaktadır.

Paragraflar hakkında izahat.

35'inci paragraf: Önsöz ve şehit düşen erlere eser ve sözle şeref payesi verilmesi.

36'ncı paragraf: Erler ve Atinalılar için umumî mahiyette övgüler.

37'nci paragraf: Memleketin idaresinde vatandaş ve site arasındaki münasebetler ve sitenin hukuk kuralları.

38'inci paragraf: Atinalıların maddî ve manevî imkânlarından faydalanma yolları.

39'uncu paragraf: Atina sitesinin askerî eğitimi.

40'ıncı paragraf: Atinalıların hususî ve sosyal hayatı ve aralarındaki münasebetlerin izahı.

41'inci paragraf: Atina sitesinin kıymet ve üstünlüğü.

42'nci paragraf: Şehitlerin medhi.

43'üncü parafraf: Hürriyet ve vatan için feda olmak anlayışı.

44'üncü paragraf: Şehitlerin ana ve babalarının teselli edilmesi.

45'inci paragraf: Genç vatandaşlara öğütler.

46'ncı paragraf: Son söz ve sitenin şehitler ve çocuklarının yetişmesi konusunda mükellefiyeti.

Napoli müzesinde bulunan büst

PERİKLİS'İN «AĞIT NUTKU»

Eser ve sözle şeref payesi verilmesi.

35 — «Şimdiye kadar burada konuşanların çoğu, savaşta şehit düşenler için Devletçe yapılması âdet olan törenlerde konuşmayı kanun haline getirenleri övmüşlerdir. Çünkü bunun bir şeref olduğuna inanmışlardır. Bense yaptıkları işlerde cesaret gösterenlere, şimdi şu toprağa veriş töreninde olduğu gibi, eserlerle mukabele etmekten yanayım; şeref payesini bu yolda vermemizin daha doğru olacağına inanıyorum.

Bir çok kimseler, şehitlerin kahramanlıklarına inanmayı, bir hatibin iyi veya kötü konuşmasına bağlı tutarlar; ben bunu da doğru bulmamaktayım.

Dinleyenlerin kesin bir görüşe sahip olabilmelerini sağlamak için olayların nasıl geçtiğini olduğu gibi aksettirebilecek bir ifade yolu bulmak kolay bir şey değildir.

Zira bu ölülere saygı duyanlar arasında olayların nasıl geçtiğini kendi tecrübesiyle iyi bilen ve bunları ilgi ile dinleyenler, bu anlatış tarzını kendilerinin arzu ettiği ve bildiği şekilden kötü bulacaktır. Bunları bilmiyenler ise, kendilerinin başaramayacağı şeyleri duydukça kıskançlıktan bütün söylenenlerde mübalâğa edildiğini sanacaktır.

Çünkü, her insan başkaları hakkında dinlediği iyi şeylere, eğer kendisinin de yapabileceğine inandığı derecede ise tahammül eder; kendi kabiliyetinin üstünde ise kıskançlık duyar, inanmaz ve mübalâğa edildiğini sanır.

Fakat, madem ki, bizden öncekiler, bunların bu şekilde olmasını doğru bulmuşlar ve böyle olmasını kabul etmişlerdir, ben de geleneğe uyarak kabiliyetim derecesinde her birinizin arzu ve dileğini yerine getirmeğe çalışacağım.»

Genel nitelikte övgüler.

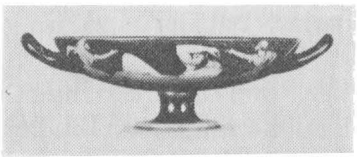
36 — «Önce atalarımızdan söze başlıyacağım. Bu onlara yakışır ve bize şu anlarda kendilerini anmak ve yüceltmek düşer. Çünkü onlar kuşaktan kuşağa bu topraklarda yaşamışlar ve kahramanlıkları ile bu toprağı bize şu ana kadar hür olarak teslim etmişlerdir. Onlar övülmeye lâyıktırlar. Babalarımıza ise daha fazla yaraşır; zira babalarımız kendilerine kalanla yetinmemişler, onu büyük zahmetlere katlanarak yeniden kazandıkları iktidarla birlikte bizlere teslim etmişlerdir.

Az çok olgun bir yaşta bulunan bizlerse, bu iktidarı birçok sahada kuvvetlendirmekle beraber, şehrimizi her bakımdan, hem savaş, hem barış için, ihtiyaçlarımıza cevap verecek duruma getirdik.

Fakat ben ne birçok sömürgelerimizi kazandıran savaş başarılarımızdan, ne de Hellen ve barbar (*) düşmanlarımızın saldırılarına kar-

şı babalarımızın ve bizlerin topraklarımızı ne şekilde savunmuş olduğumuzdan bahsetmiyeceğim. Bunları bilenlerin karşısında uzun uzadıya konuşmak istemiyorum.

Önce, hangi prensiplerden ilham alarak yükseldiğimizi ve hangi nizam ve hayat şartları ile bu kemâle eriştiğimizi açıklayacağım, sonra, bu ölülerimizin methine geçeceğim. Zira, şu anda kendileri için söyliyeceklerimin onlara yaraştığına inanmaktayım ve burada toplanmış bulunan kendi vatandaşlarımız ve yabancı misafirlerimiz tarafından dinlenmesinde fayda mülâhaza etmekteyim.»

(*) Barbar kelimesi eski zamanlarda Hellen olmayanlar için kullanılırdı.

Memleketin idaresi. Vatandaş ve memleket arasındaki ilişkiler.

37 — «Başkalarının kanunlarını kopya etmeyen bir idare tarzına sahibiz ve onları taklit etmek şöyle dursun, biz onlara örnek olmaktayız.

Bu idare tarzımıza Demokrasi (*) denmektedir. Zira memleketin idaresi az sayıda kişilerin elinde değil, çok kişilerin elindedir.

Kanunlarımızla vatandaşlarımızın şahsî menfaatları için, herkese eşit hukuk şartları tatbik etmekteyiz. Kamu hizmetleri hususunda da her vatandaş, kabiliyeti nispetinde takdir edilmekte ve belirli bir sosyal sınıfa mensup olması ile değil, şahsî kabiliyeti ile bir hizmet kolu için tercih edilmektedir. Aynı zamanda, fakir olan, fakat şehrimize hizmet edebilecek durumda bulunan herhangi bir vatandaşın fa-

(*) Demokrasi: (Dimos + Kratos = Halk ve kuvvet) manasını taşıyan kelimelerden müteşekkildir.

kirliği, veya yüksek seviyeli bir sosyal sınıfa mensup olmaması bunu engelleyememektedir.

Ve yalnız siyasî hayatımızda hür düşünce ile hareket etmiyoruz, aynı zamanda şahsî münasebetlerimizde de kuşkulardan uzağız. Zira herkes kendi istek ve zevkine göre hareket ettiği takdirde öfkelenmiyoruz ve bunun için kendilerini asık yüzle karşılamıyoruz. Zira bu tarz hareketimiz kendilerine zarar vermez ama onları incitir.

Hususî münasebetlerimizde böyle hoşgörü ile davrandığımız halde, siyasî hayatımızda ve umuma ait işlerimizde kanuna aykırı yollara sapmıyoruz ve özellikle bizi idare edenlere; hele zayıfların ve haksızlığa uğrayanların haklarını savunan, hattâ —yazılı olmasalar bile—, genel düşünce yolundan çıkanları utançla damgalayan kanunlarınıza saygı göstermekteyiz (*).»

(*) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.

Madde — 1

Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyetiyle hareket etmelidirler.

Madde — 2

a — Herkes, ırk, renk, cins, dil, din, siyasî veya diğer herhangi bir akide, millî veya içtimaî menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetmeksizin işbu beyannamede ilân olunan bütün haklardan ve bütün hürriyetlerinden istifade edebilir.

b — Bundan başka bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunsun, gayrımuhtar veya sair bir egemenlik kayıtlamasına tabi ülke uyruğu olsun, bir şahıs hakkında, uyruğu bulunduğu memleket veya ülkenin siyasî, hukukî veya milletlerarası statüsü bakımından hiç bir ayrılık gözetilmiyecektir.

Madde — 6

Herkes her nerede olursa olsun hukuk kişiliğinin tanınması hakkını haizdir.

Madde — 7

Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korunmasından istifade hakkını haizdir. Herkesin, işbu beyannameye aykırı her türlü ayırdedici muameleye ve böyle bir ayırdedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde — 8

Her şahsın kendisine Anayasa veya Kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiilî netice verecek şekilde millî mahkemelere müracaat hakkı vardır.

Madde — 19

Her ferdin fikir ve ifade hürriyetine hakkı vardır. Bu hak ve fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları sözkonusu olmaksızın malûmat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yapmak hakkını gerektirir.

Madde — 21

a — Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasiyle, memleketinin kamu işleri yönetimine katılmak hakkının haizdir.

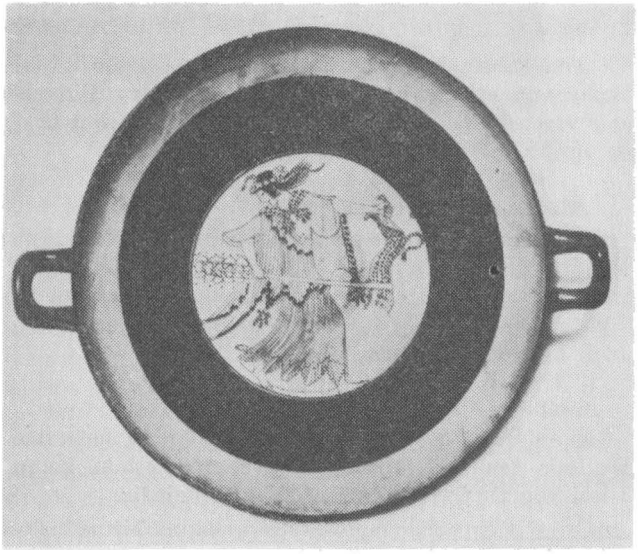
b — Her şahıs memleketinin kamu hizmetlerinden eşitlikle faydalanmak hakkını haizdir.

c — Halkın iradesi hükûmet otoritesinin esasıdır. İrade gizli şekilde veya serbestliği sağlıyacak muadil bir usul ile cereyan edecek genel ve eşit oy verme yolu ile yapılacak olan devrî ve dürüst seçimlerde ifade edilir.

Madde — 29

a — Her şahsın, şahsiyetinin serbest ve tam gelişmesi ancak içinde yaşamasiyle mümkün olan topluluğa karşı vecibeleri vardır.

b — Herkes, haklarını kullanmak ve hürriyetlerinden istifade etmek hususunda, ancak kanun ile sırf başkalarının hak ve hürriyetlerinin tanınması için ve cemiyette ahlâk, nizam ve genel refahın muhik icaplarını karşılamak için tespit edilmiş kayıtlamalara tabidir.

Manevî ve maddî imkânlardan faydalanmak.

38 — «Bunlara ilâveten çalışmaktan yorulan dimağlarımızı dinlendirmek için birçok yollar tuttuk: Bütün yıl boyunca atletizm yarışmaları ve kutsal panayırlar tertip ediyoruz ve güzel evlerimiz de vardır. Bunlardan duyduğumuz hazla günlük yorgunluklarımızı gidermekteyiz.

Şehrimizin azameti sayesinde dünyanın her yerinden her türlü mal bize akmaktadır ve bu nimetlerden kendi mahsullerimiz imiş gibi faydalanmaktayız.»

(*) Madde — 22

Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibarıyle sosyal güvenliğe hakkı vardır. Haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi içi nzarurî olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların millî gayret ve millerlerarası işbirliği yolu ile ve her devletin teşkilâtı ve kaynaklarıyle mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

Madde — 24

Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul surette tahdidine ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır.

Madde — 25

Her şahsın, gerek kendisi, gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbî bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.

Askerî eğitim.

39 — «Hasımlarımızdan da, savaş hazırlıkları bakımından farklıyız. Bir kere şehrimizin kapılarını herkese açık tutmaktayız ve hiç bir yabancının şehrimizde olup bitenleri görüp işitmesinden ve düşmanlarımıza söylemesinden çekinmemekteyiz. Bunu böyle yapmaktayız, çünkü nefsimize olan güvenimiz, savaş hazırlık ve hilelerine dayanmamaktadır. Hareket anındaki şahsî kabiliyet ve kahramanlığımıza güvenmekteyiz.

Çocuklarımızın eğitimine gelince:

Hasımlarımız çocuklarını küçük yaştan beri çetin idmanlarla cesur yetiştirmek çabasındadırlar, bizler ise sıkıntısız bir hayat yaşadığımız halde aynı kuvvete sahip düşmanlarla yarışmaya muktediriz. Bunun ispatı da, İspartalılar memleketimize karşı, hem de yalnız olarak değil bütün müttefikleri ile birlikte sefere çıktıkları halde, bizim onlara karşı yalnız başımıza savaşmamızdır. Ama eğer biz yabancı bir

memlekette, kendi topraklarını savunanlarla bile savaşırsak, çok kere hiç zorluk çekmeden onları yenmekteyiz.

Bundan başka hiç bir düşmanımız topyekûn kuvvetlerimize karşı gelememiştir. Zira aynı zamanda savaş gemilerimizle meşgul olmaktayız ve başka ülkelerimize de kendi vatandaşlarımızdan asker göndermekteyiz. Fakat düşmanlarımız her hangi bir yerde kuvvetlerimizin bir kısmı ile çatışmalarında galip gelirlerse, hepimizi mağlup ettiklerini söyleyerek öğünmektedirler; mağlup oldukları zaman da topyekûn kuvvetlerimize mağlup olduklarını iddia etmektedirler.

Sert kanunlar ve çetin talimler yolu yerine, yaşayış tarzımızla kazanılmış tabiî kahramanlığımızı tercih etmekteyiz. Gelecekteki tehlikeleri önlemek için daha önceden yorulmadığımız halde bu gibi durumlar ortaya çıkınca hasımlarımız kadar ve aynı derecede cesurca hareket etmek meziyetine sahibiz.

Onun için şehrimiz, yalnız bu bakımdan değil, birçok başka bakımlardan da hayran olmaya değer.»

Özel ve sosyal münasebetler.

40 — «Güzelliğin âşığıyız ve aynı zamanda sadeliğin dostuyuz.

Mertliğimizin zararına olmaksızın aklımızın gelişmesine gayret etmekteyiz.

Zenginliğimizi ise öğünmek için değil, eser yaratmak için kullanmaktayız.

Fakirliği itiraf etmeyi ayıp saymıyoruz, ama fakirlikten kurtulmak için çaba göstermemeyi daha fazla ayıplıyoruz.

Şehrimizde şahsî işleri ile meşgul olanlar, aynı zamanda kamu işleriyle de ilgilenmekten kaçınmıyorlar. Kimi şu, kimi bu işlerle meşgul oldukları halde, hepsi de yeteri kadar memleket işlerini bilmektedirler. Bundan başka, yalnız bizler, bu işlerle meşgul olmayanları, sükûneti seven, fakat işe yaramıyan vatandaş sayıyoruz. Çünkü işlerimiz yalnız kendi kararlarımıza ve kendi kanaatlarımıza dayanmamak-

tadır, başkalarının mütalaâ ve tavsiyelerini tenkit ve tahlil ederek bir sonuca varmaktayız. Zira inanıyoruz ki, işlere zarar, karar alma sırasındaki görüşlerden değil, tersine, faaliyete geçmeden müzakere ile doğru yolu bulmaktan ileri gelir.

Başkalarından şu noktada da farklıyız: İşlerimizde gayet cesuruz, çünkü tatbikata geçmeden teşebbüslerimizi derinlemesine incelemekteyiz. Başka şehirlerdeki insanlarda ise tersine olarak, cesaretleri onları cür'ete, düşünceleri ise tereddüte sürüklemektedir. Savaşın tehlikelerini ve barışın nimetlerini gayet iyi bildikleri halde tehlikeler karşısında geri çekilmeyenler gerçek cesurlardır.

Fazilet açısından durumumuz birçoklarının aksinedir:

Kendilerinden iyilik görmektense, iyilik yapmak suretiyle dostlarımızı kazanmak istiyoruz. Çünkü iyilik yapan iyilik görenden daha sadık dosttur. Bunun sebebi de iyiliğini devam ettirmekle dostluğunu muhafaza etmek ister, ama iyilik gören çoğu zaman kayıtsız kalır. Çünkü bilir ki, kendisine yapılan iyiliği bir dostlukla değil bir borç olarak ödeyecektir.

Biz iyiliği, kendi maddî çıkarlarımızı hesaplamak suretiyle değil, özellikle kendi nefsimize güven ve hür düşüncelerimizden ilham alarak yapıyoruz.»

Atina şehrinin üstünlüğü ve değeri.

41 — «Bundan başka, şehrimiz, topyekûn bütün Yunanistan'ın okuludur ve her Atinalı hemşehrimiz her yaptığı işte kendi şahsiyetinin yeteneklerini ve becerikliklerini gösterebilmektedir. Bunun da bir gerçek olduğu, boş laftan ibaret bulunmadığı, şehrimizin bu meziyetlerimiz sayesinde eriştiği bugünkü kuvvetinden anlaşılmaktadır.

Çünkü bütün çağdaş şehirler içinde yalnız bizim şehrimiz, zor durumda bulunduğu zamanlarda, şöhretinden daha güçlü olduğunu ispat etmiş ve savaşta yalnız onun yendikleri böyle bir düşmana mağlup oldukları için gücenmemişler ve hükmü altına girenler de kabiliyetsizler tarafından idare ediliyoruz diye şikâyette bulunamamışlardır.

Bu meziyetlerimiz hakkında gerçek ve kuvvetli kanıtlarımız ortada durdukça yaşayan ne-

sil ve gelecek nesiller, daima hayranımız olacaktır ve bunun için de ne Homeros'a ne de bizi övecek ve bizim mersiyelerimizi terennüm edecek başka ozanlara ihtiyaç kalacaktır. Zira bu ozan bir an için şiirleri ile hoşnud edebilir fakat olayların hayalî bir yolda gösterilmesini, gerçeklerin oluş tarzı tekzib eder. Çünkü bizler gerek denizde gerekse karada cesaretimizle bütün yolları zorla açtık ve her yerde, dostlarımızın lehine ve düşmanlarımızın aleyhine ölmez anıtlar diktik.

İşte bu ölüler böyle bir şehrin uğruna ve bu şehri başkalarına kaptırmamayı bir ödev sayarak, savaşarak şehit düşmüşlerdir.

Bu sebeple de sağ kalan bizlerden her birimiz bu şehir uğruna her fedakârlığı yapmaya onlar gibi hazırız.»

Şehitlerin methi.

42 — «İşte bu sebepledir ki, bu şehrin azameti hakkında uzun konuştum. Çünkü koruyabilmek için mücadele ettiğimiz meziyetler başkalarının elde etmek istediklerinden çok daha büyüktür. Aynı zamanda şereflerine konuştuğum insanların bu söylediğim üstünlüklerini müspet delillerle tanıtmak istiyorum. Aslında medihlerinin büyük bir kısmını yapmış bulunuyorum.

Methettiğim şehrimizin, azamet ve şerefi bu insanların ve bunlara benzeyenlerin eseridir. Hellenlerden pek azının şerefi, bunların eserleri ve kazandıkları şerefle kıyaslanabilir. Bana öyle geliyor ki bu insanların bu şekilde ölmeleri, kahramanlık eseridir. Çünkü bunu önceden kendileri dilemiş ve sonunda da böyle yüce bir şekilde sona erdirmişlerdir.

Çünkü, başka alanlarda belki kötü olan insanlar, savaşta kahramanlık gösterirlerse,

onların bu hareketleri başkalarınkinden fazla takdire değer, zira onlar kötülüğü iyilikle yenerek, özel kişilere verdikleri zarardan çok daha fazlasını topluma hizmet için vermişlerdir. Bu ölülerden zengin olanlar, zenginliklerinin nimetlerinden daha uzun zaman istifade edebilmek için korkaklık göstermemişlerdir. Fakir olanlar ise, ilerde zengin olabilecekleri ümidiyle tehlikeye atılmaktan çekinmemişlerdir.

Bu nimetleri bir tarafa bırakarak korkunç bir yolu seçtiler. Kendilerini ölüm tehlikesine atarak düşmanı cezalandırmayı tercih ettiler.

Ümitlerini erişilmesi şüpheli olan bir gayeye bağladılar ve apaçık bir tehlike için kendi varlıklarını ve cesaretlerini ortaya koydular.

Tehlikenin içinde bulundukları zaman da kurtulmak için geri çeakilmektense ölmeyi yeğ tuttular; kaçınmak istedikleri yalnız korkak diye anılmak utancıydı. Böylece bedenleriyle ve ruhlarıyla bu işe kendilerini verdiler ve mukadderatın tayin ettiği bir anda korkudan âzade, şerefli bir şekilde şehit düştüler.»

Hürriyet ve Vatan için ölmek.

43 — «Bunlar, bu şehre yakışan evlâtlar olarak hareket etmişlerdir. Sizler, geride kalanlar ise, düşmanlara karşı onlardan daha az cesaret göstermemekle beraber, bundan sonra da hareketlerinizin sonuçlarının daha az tehlikeli olması dileğinde bulunmalısınız.

Bu ilkelerin önemini, çok uzun konuşabilecek bir hatibin sözlerine göre değerlendirmeyiniz; zira düşmana karşı koymakla elde edilebilecek nimetlerin değerini onlar kadar bilmektesiniz.

Dikkatinizi daima şehrin gözle görünen kuvvet ve eserlerine yönelterek hayranı olunuz ve onun azametinden ilham alarak düşününüz ki: Tehlike anında ne yapacaklarını iyi bilen cesur ve üstün haysiyetli insanlar, gayretleri başarılı olamadığı anlarda kesin kararlarını vermek suretiyle, kahramanlıklarını esirgemiyerek, vatanları uğruna en şerefli bir şekilde

canlarını feda etmeği tercih eden vatandaşlardır.

Bu suretle Vatana hayatlarını vakfederek, kendileri için ölmez övgüler kazanmışlardır. Onlar en yüce mezara ve sadece yattıkları mezara değil, nutuklarda, törenlerde ve her fırsatta ebedî olarak belirtilecek bir şana sahip olmuşlardır.

Çünkü seçkin insanların mezarı bütün yeryüzüdür, ve onlar yalnız kendi vatanlarındaki mezar taşlarında ve kitabelerde anılmakla kalmazlar, yabancı diyarlarda da onların yazısız anıları insanların zihinlerinde, eserlerinden de fazla, ebedî olarak yaşar.

İşte siz de bunlara benzemelisiniz ve saadetin temeli hürriyet, hürriyetin temeli de cesaret olduğunu düşünerek savaşın tehlikelerine önem vermeyiniz.

Hayatlarını tehlikeye atmak için, zaten sefil bir yaşayışları olan ve nasıl olsa kaybedecek bir şeyleri bulunmayanların değil, tersine mutluluktan mutsuzluğa düşecek ve belâya uğradıkları zaman durumlarındaki fark büyük olacak insanların daha üstün sebepleri vardır.

Kendini bilen, cesur bir erkeğin vatanı uğruna ve yenmek ümidi ile ölümü, korkarlık içinde gelen ve insanı alçaltan bir ölümden çok daha az acıdır.»

Şehitlerin Ana ve Babalarını teselli etmek.

44 — «Bunun için bu şehitlerin burada bulunan ana ve babalarına acımaktan çok onları teselli etmek istiyorum.

Biliyorsunuz ki, onların hayatları zorluklarla geçmiştir. Bu yolda şerefli bir ölümle hayatlarını bitirenler ise bahtiyar sayılabilir, zira ölümleri onlar için saygı değer bir son, sizin için ise bu ölümden büyük mateminiz iftihar vesilesidir. Çünkü onların mutluluklarının sınırı, hayatlarının sonu ile birleşmiştir. Bir zamanlar o kadar övündüğümüz mutluluğu şimdi başkalarında görerek hatırlayan sizleri buna inandırmanın zor olduğunu biliyorum.

İnsanoğlu hayatında tatmadığı mutluluğun yoksunluğundan değil, evvelce sahip olup da sonradan mahrum kaldığı nimetler için üzülür.

Yeni evlât sahibi olabilecek yaşta olanla-

rınız, felâketinizi tevekkül ile karşılamalısınız. Yeniden evlât sahibi olmak, kaybettiklerinizi unutmak imkânını bağışlayacaktır. Aynı zamanda şehrimize iki yönden yararlı olacaktır. Biri azalan nüfusumuzu arttırmak, öteki de şehrin korunması için faydalı olacaktır. Çünkü, çocukları olmayanların, tehlikeye atacak çocukları olanlar gibi, şehrimiz için âdil ve isabetli kararlar almaları mümkün değildir. Yaşlı olanlarınız, yaşadığınız uzun yıllardan mutlulukla geçirdiklerinizi kâr saymalısınız, geri kalan ömrünüz için ise bu şehitlerinizin şerefi ile teselli bulmalısınız. Çünkü yalnız şeref ihtiyarlamaz. Yaşları yüzünden faal bir hayat gösteremiyenlere de, birçoklarının dedikleri gibi, maddî kârlar değil, kendilerine bağışlanan şeref en büyük zevki vermektedir.»

Gençlere ve Kadınlara tavsiyeler.

45 — «Bu ölülerin, burada bulunan siz oğulları ve kardeşleri, önünüzde büyük bir yarış yolunuz vardır. Hayatta olmayanları çok kere herkes övmektedir. Sizler büyük bir kahramanlık gösterseniz bile onlar kadar takdir görmeniz zordur, çünkü yaşayan rakipler arasında kıskançlık vardır. Ölüler onların yolunu kesmedikleri, onlara engel olmadıkları için, hoşgörülürler ve kazandıkları şerefe itiraz eden olmaz.

Dul kalmış kadınların faziletlerinden de şu anda bahsetmem gerekirse, onlar için öğütlerimi şu şekilde özetleyeceğim:

Şerefiniz, kadınlık yaradılışınıza mağlup olmamanıza ve erkekler arasında da ne lehinizde, ne aleyhinizde söylentilere vesile teşkil etmemenize bağlı kalacaktır.»

Son sözler.

46 — «Böylece, kanuna itaat ederek, sözle görevimi yerine getirmiş bulunuyorum. İşde de gömülenler, eylemlerle yüceltildiler. Şu anda, toprağa verdiğimiz şehitler ve sizler için bir şeref çelengi sunmakla, öte yandan çocuklarının erginlik çağına kadar bütün masraflarını şehrimizin üzerine almasıyla, kalanlara karşı ödevimizi yerine getirmiş bulunuyoruz.

Çünkü en büyük şeref mükâfatlarını te'sis eden şehirlerde en seciyeli vatandaşlar yetişir.

Ve şimdi, herkes kendi akrabası için yeteri kadar ağladıktan sonra evine dönsün.»

47 — «Bu kış ölülerin toprağa verme merasimi bu şekilde olmuştur...

«İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi»nin gerekçesi.

İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınmak hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına.

İnsan haklarının tanınması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevkeden vahşiliklere sebep olmuş bulunmamasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaçları olarak ilân edilmiş bulunmasına.

İnsanın istibdat ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunması esaslı bir zaruret olmasına.

Birleşmiş Milletler haklarının, andlaşmada insanın anahaklarına, insan şahsının haysiyet ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine olan imanlarını bir kere daha ilân etmiş olmalarına ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmaya, daha geniş bir hürriyet içerisinde daha iyi hayat şartları kurmağa karar verdiklerini beyan etmiş bulunmalarına.

Üye devletlerin, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile işbirliği ederek insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyaca gerçekten saygı gösterilmesinin teminini taahhüt etmiş olmalarına.

Bu haklar ve hürriyetlerin herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının yukardaki taahhüdün yerine getirilmesi için son derecede önemli bulunmasına göre «BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU» İnsanlık topluluğunun bütün fertleriyle uzuvlarının bu beyannameyi daima gözönünde tutarak, öğretim ve eğitim yoluyle bu haklar ve hürriyetlere saygıyı geliştirmeye, gittikçe artan millî ve milletlerarası tedbirlerle gerek bizzat Üye Devletler ahalisi, gerekse bu devletlerin idaresi altındaki ülkeler ahalisi arasında bu hakların dünyaca fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmeleri içi nişbu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni ilân eder.

Klasik Hellen Medeniyetinden Örnekler:

I — İnsanların Tabiî Hukuku Prensipleri;

II — Vatan sevgisi hakkında birer örnek olmak üzere, iki iktibas.

I — Sophoklis'in Antigone Tragedya'sından.

Bahtsız Kral Oidipus'un, karısı İokaste'den, ikisi erkek (Polynikis ve Eteoklis) ve ikisi kız (Antigone ve İzmine) olmak üzere dört çocuğu vardır.

Oidipus'un ölümünden sonra Thibe şehri iki oğluna kalıyor ve babalarının bedduasına uğramamak için, her türlü çekişmeden kaçınıyorlar ve sırası ile birer sene hükümdarlık ediyorlar. Eteoklis kendisini kâfi derecede kuvvetli hissederek, sırası geldiği halde hükümeti kardeşine devretmek istemiyor. İki kardeş (Polynikis ve Eteoklis) şehrin kapılarından birinin önünde çarpışıyorlar ve Polinikis kardeşi tarafından öldürülüyor.

Thibe şehrinin hükümdarlığı, en yakın akraba sıfatiyle, İokasti'nin erkek kardeşi ve ölen delikanlının dayısı olan Kreon'a kalıyor.

Kreon derhal Eteoklis için muhteşem bir cenaze merasimi yaptırır, fakat tellâllar vasıtasıyla ayrıca şu emri de halka bildirir: «Polyinikis'in cesedi çıplak olarak meydanlarda bırakılacak ve vahşî hayvanlara terk edilecektir. Ölüyü gömmeye ve ona, ölülere mahsus merasimi yaparak, saygı göstermeye kalkışacak olanın cezası ölümdür.»

Böyle bir emir hem Yunanlılar'ın kabul ettikleri âdet ve kanunlara aykırı idi, hem de insanoğlunun sarih haklarını silâh kuvvetiyle elde etmek istedi diye, ölümünde hakarete kalkışmak kabalık ve hisssizlikti. Böyle bir hareket aynı zamanda Tanrılara karşı bir suç teşkil ediyordu. Çünkü Tanrılar ülülerin gömülmesini herkes için, bilhassa ölünün akrabaları için mukaddes bir vazife sayılıyordu. Kreon'un manasız bir gurur ve ihtirasa kapılarak ilân ettirdiği yasak bu yüzden şehirde umumî bir memnuniyetsizliğe ve halk arasında homurdanmalara sebep oldu. Antigone bu haberi duyar duymaz, her tehlikeyi göze alarak, sevgili kardeşini gömmeye ve ona karşı mukaddes kardeşlik vazifesini yapmaya karar verir ve gömer. Yakalanır ve Kreon'un önüne getirilir.

Bu sahneyi Tragedya'dan okuyalım:

KREON — Sen! Başını eğip duran! Bu işi yaptığını itiraf mı, yoksa inkâr mı ediyorsun?

ANTIGONE — Ben yaptım, itiraf ediyorum, hiç bir şeyi inkâr etmiyorum.

KREON — ... Şimdi söyle, fakat kısa kes. Bu işi yasak eden emrimi biliyor muydun?

ANTIGONE — Biliyordum. Nasıl bilmem? Herkese ilân edildi.

KREON — Demek buna rağmen benim emrime karşı gelmeğe cüret ettin.

ANTIGONE — Fakat bana bu emri veren Zeus, Hades, Dike (Zeus: Tanrıların en büyüğü; Hades: Ölüm Tanrısı; Dike: Hak ve adalet Tanrısı) biz fânilere

böyle bir nizam yüklememişti ve senin emirlerinde, insan sözlerini tanrıların yazılmamış değişmez kanunlarından daha üstün kılacak bir kudret bulunduğunu zannetmiyorum. Çünkü bu kanunlar yalnız dün ve bugün yaşamıyorlar, bunlar ebediyen yürürlüktedir ve ne zamandan beri mevcut olduklarını bilen yoktur. Bunun için, insanların mânasız arzularından yılarak, yarın tanrıların cezasına çarpılmak istemiyordum. Günün birinde öleceğimi senin tellâlın bağırmazdan evvel de biliyordum. Şimdi ölüm beni vaktinden evvel alırsa benim için bir kazançtır. Çünkü, benim gibi binlerce üzüntü içinde yaşayıp giden biri için ölüm bir kazanç değil de nedir? Bahtımın bu şekilde tecellisini görmek benim için acı bir şey olmaz, fakat beni doğuran ananın oğlunu mezarsız kalmış görmek herhalde acı olurdu. Ölüm acı değildir. Eğer, yaptığım iş sana çılgınlık gibi geliyorsa, varsın bir çılgın beni çılgınlıkla itham etsin.

KREON — Fakat şunu bil ki, bu mağrur dik başlılık çabuk kırılır. Ateşte fazla su verilerek sertleştirilen en sağlam çeliğin daima daha çabuk kırılıp parçalandığını herhalde görmüşsündür. Bilirim ki dizginler kısa tutulduğu zaman atın azgınlığı çabuk yatışır. Başkalarının emri altında yaşıyanların kendilerini büyük bir şey zannetmeleri doğru değildir. Fakat bu kadın, şehrin umumî kanunlarını ayaklar altına alırken, nasıl bir taşkınlık yaptığını biliyordu. Hele bu işi yaptıktan sonra öğünmesi ve buna küstahça cevaplar vermesi iki kat taşkınlıktır. Eğer bu cüreti cezasız kalırsa o zaman gerçekten ben kadın olmuş olurum, o da erkek. Hayır, varsın kız kardeşimin çocuğu, varsın çatımın altından Zeus'a ibadet edenlerin bana en yakını olsun, ne kendisi, ne de kızkardeşi korkunç âkibetlerinden kurtulamıyacaklardır. Kızkardeşini de bu gömme işini beraber hazırlamakla itham ediyorum. Onu da buraya çağırın. Biraz evvel evde aklı başından gitmiş gibi, şuraya buraya koştuğunu gördüm. İşte, insan ruhu, karanlıkta

kurnazca hazırladığı hileleri, böyle vaktinden evvel meydana vuruverir. Fakat, fena bir iş yaparken yakalanıp da bu işi asil bir çehre ile süslemek istiyenlerden daha çok nefret ediyorum.

ANTIGONE — Bana ölümden daha kötü bir şey mi yapmak istiyorsun?

KREON — Hayır, hiçbir şey! Bu olduktan sonra benim için her şey oldu demektir.

ANTIGONE — Öyleyse ne bekliyorsun? Sözlerinde beni memnun edecek bir taraf yok. Olmayacak da. Benim sözlerim de herhalde senin hoşuna gitmiyor. Buna rağmen ben, kendi öz kardeşimi mezara koymuş olmak gibi asil bir şerefi başka nerde kazanabilirdim? Buradakilerin hepsi, ağızlarını korku bağlamış olmasa, bunu doğru bulduklarını söylerdi (Fakat hükümdarın da birçok imtiyazları vardır ve bu arada keyfinin istediğini söylemek ve yapmak da elindedir).

Antigone, Kreon ile tartışırken bir ara:

— «Ben dünyaya, kin değil, sevgi paylaşmaya geldim,» der.

Antigone diri diri gömülerek öldürülür.

Kreon'un oğlu Aimon, Antigone'nin âşığıdır. Buna üzülür ve mezarının önünde intihar eder. Bunu duyan Kreon'un karısı Evridiki de oğlu Aimon'un ölümüne dayanamıyarak kendine kıyar.

Bunları öğrenen Kreon:

— «Bakınız inatçı bir kalp bizi, nasıl öldürücü ve korkucu bir cinayete götürüyor. İşte verdiğim isabetsiz kararların uğursuz neticeleri. Bana ne acı bir ders!» diye söylenir.

KORO — Ey insan, temkinli bir akıl mesut olmanın birinci şartıdır. Tanrılar tarafından konulan mukaddes kanunlara (ki burada

insanların tabiî hukukunu kastediyor) saygı göstermeliyiz. Gurura kapılanlar, büyük sözlerinin cezasını, ağır darbeler yiyerek çekerler. Böylece ihtiyarlıkta akıllı olmayı öğrenirler.

II — Eflatun'un (Platon) «Kriton» ismindeki eserinden

Vatan hakkında Sokrat'ın görüş ve kanaatları:

Bilindiği gibi Atina'nın jüri heyeti tarafından idama mahkûm edilen Sokrat, idam hükmünün yerine getirilmesi için hapishaneye götürülüyor ve orada bekletiliyor.

Sokrat'ın talebesi Kriton hapishane gardiyanları ile anlaşıyor ve kaçırma imkânlarını temin ediyor.

İdam günü arifesi seher zamanında hapishaneye gizlice giriyor ve kaçırma planlarını Sokrat'a açıklayarak iknaa çalışıyor. Aralarında büyük bir tartışma başlıyor.

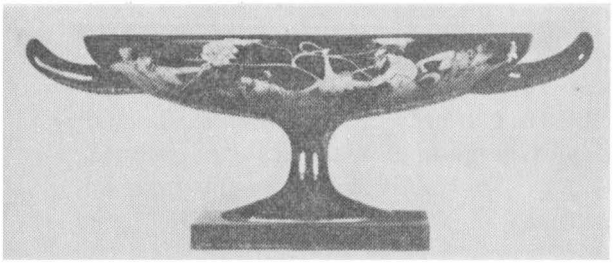
Sokrat vatan hakkında aşağıdaki sözleriyle, bunun doğru olmıyacağını anlatıyor ve Kriton kaçırma planlarından vazgeçiyor. Sokrat'ta o zamanın zehiri olan baldıran otunu içerek idam hükmünü yerine getiriyor.

SOKRAT — Akıl sahibi insanlar için Tanrılar ve insanlar nezdinde vatan, anadan, babadan ve bütün atalardan daha kıymetli, daha muhterem daha mukaddes değil midir? Ona saygı beslememiz, itaat etmemiz, âşinalık göstermemiz ve babamızdan daha

fazla öfkelendiği zaman, ikna etmeğe gayret etmemiz, onun emirlerini yerine getirmemiz ve sıkıntılara sebep olsa dahi kabul etmemiz; bizi hapishaneye, yaralanmaya ve ölüme gönderdiği zaman bile, bunları yapmaya mecbur değil miyiz? Vatan ve sitemiz, savaşa veya mahkemeye gönderdiği zaman, anne ve babamıza karşı davranacağımız gibi vatanımız için de aynı şekilde ve hatta daha büyük bir itaatla hareket etmek mecburiyetinde değil miyiz? Bu kurallara karşı ne diyebiliriz dostum Kriton.

KRİTON — Bana da öyle geliyor ki, bunlar doğrudur.

(Kriton meyus, karamsar) hapishaneyi terkediyor ve Sokrat kendi eli ve arzusu ile baldıran zehirini içiyor.)

THUCYDİDİS'DEN İKTİBASLAR - MUKAYESELER

Vatan ve vatandaş

Kitap I
Paragraf 60

Periklis:

«Ben inanıyorum ki:

Vatanın mutlu olması her vatandaşın teker teker mutluluğuna tercih edilir.

Başarı içinde bulunan vatan, daha fazla vatandaşların yararınadır.

Şahsî işlerinde başarılı olan insanın vatanı felâkete uğrarsa kendisi de beraber sürüklenir; fakat vatanı kurtulursa kendisi zorluklar içinde bulunsa bile, yine mutluluğa kavuşabilir.»

Politikacılar ve vatandaşlar.

«Politikada vatandaşlar, lâf seyircileri ve eser dinleyicileri olurlar.»

— Kleon

Thucydidis ve eseri.

Kitap I
Paragraf 22

Thucydidis:
«Bu eserimi, okunup bir süre sonra unutulmak için değil, bir hazine olarak ebediyete intikal etmesi için yazdım.»

Dost ve düşman anlayışı.

Kitap I
Parafrag 41

İnsanlar, amaçlarına ulaşmak için, kendilerine yardım eden eski düşmanlarını dost telâkki ederler. Eski dostlarını da eğer bu amaçlarına yardım etmezlerse düşman sayarlar.

Kuvvet ve insanlık anlayışı.

Kitap I
Paragraf 76

İnsanlar bir şeyi zor kullanmak yoluyla elde etmeğe fırsat bulurlarsa ve buna bu suretle muvaffak olacaklarına emin iseler çoğu zaman adalet yollarını tercih etmezler.

Kuvvetli olanlar, bu yolu tercih etmiyerek, güçsüzün insanlık haklarına saygı göstermek suretiyle adaletle hareket ederlerse takdir edilirler.

Muharebe ve sağduyu.

Kitap I
Paragraf 120

Basiretli insanların vatanları zarar görmedikçe barışı tercih etmeleri ne kadar doğru ise, vatanları haksızlığa uğrayan cesur adamların barış yerine savaşı tercih etmeleri de o kadar doğrudur.

Yapılan haksızlığı ortadan kaldırdıktan sonra ve zamanı gelince barışa dönmeleri doğru davranıştır.

Barışın nimetlerinden ve keyiflerinden mahrum kalmamak için de vatanlarının mağdur olmasını kabul etmeleri abestir.

Zira rahatı için savaşa girmek istemeyen, çok geçmeden keyif ve zevklerinden mahrum olabilir.

Savaşta başarı kazananın da mağrur olmaması lâzımdır. Çoğu kere savaş başarıları emin esaslara dayanmamaktadır.

Bazı savaşlarda, yanlış hesaplara dayanan hareketler, düşmanın beceriksizliği yüzünden başarı kazanmış ve bunun aksi olarak başarı ile sonuçlanmaları için iyi hesaplanmış hareketler, uygulama yanlışları ve korku yüzünden bozgunla sona ermiştir.

Vatan ve menfaat anlayışı.

Kitap II
Paragraf 60

Vatanın kurtuluşu için doğru yolu teşhis edebilen, ama bunu vatandaşlarına bildirmeyen insan, kurtuluş imkânlarını anlamamış gibidir.

Hem kurtuluş yolunu bilen hem de bunu kendi çıkarı için ilgililere açıklamayan vatansever olamaz.

Vatanını sevmekle beraber, kendi maddî çıkarlarına aşırı derecede düşkün olan onu feda edebilir.

Periklis ve Demokrasi.

Kitap II
Paragraf 65

Periklis'in halk üzerinde büyük etkisi vardı. Bu etki halkın tümünün şahsî yeteneklerine ve meziyetlerine beslediği büyük güven ve sevgiden doğmakta idi.

Üstün zekâsı ve maddî menfaatını hiç bir zaman düşünmediği herkesçe bilinirdi.

Bu sayede, halkın hürriyetine saygı göstermekle beraber, halk onu değil, kendisi halkı yönetirdi. Meşru olmayan yollarla halka hoş görünmek için dalkavukluğa sapmadan doğruyu söylemek suretiyle amacına ulaşırdı.

Bu sebeple de bazen halkın öfkesini üzerine çekerdi.

Çoğu kere de, halkın gurura kapıldığını ve yanlış bir yola saptığını hissettiği zamanlarda sözleriyle onu korkutmasını ve emretmesini bilirdi.

Aksine de, cesaretlerini sebepsiz yere kaybetmek üzere olduklarını anladığı zaman da, onlara sözleriyle cesaret verirdi.

Bu bakımdan, Atina her ne kadar Demokrasi adını taşıyorsa da, fiilen birinci vatandaşı tarafından yönetilirdi (*).

Onun halefleri ise, birbirine eşit yetenekte insanlar oldukları ve her biri birinci adam olmak çabasında bulunduğu

---

(*) *Bir mukayese*
LORD KİNROSS
ATATÜRK
Bir milletin yeniden doğuşu
Tercüme eden: Ayhan Tezel
Onsözden bazı iktibaslar:
ATATÜRK:

1 — Bazan düşüncelerini büyük bir açıklıkla anlatır.

2 — Dostlarından biri, bir gün halkın hoşuna gidecek bir davranışta bulunmasını söyleyince, O küçümsemeyle: «Ben yaptığımı gösteriş için değil, milletimi ve kendimi tatmin için yaparım» diye karşılık vermiştir.

3 — Çok kere düşmanlarına olduğu kadar dostlarına karşı da sert davranarak, liberal amaçlara liberal olmayan yollardan ulaşırdı.

için halkın arzularına uymak suretiyle onlara hoş görünmek için kamunun yararlarını çoğu zaman bir tarafa atmak yolunu tutmakta idiler.

Böyle bir zaaf ve bunun tabiî sonucu ise memleketin ilerlemesinin engellenmesiyle birlikte, büyük hataların da işlenmesi oldu.

Suç, ceza ve idam cezası.

Kitap III
Paragraf 45

Bazı memleketler, suçların ortadan kalkması için idam cezasını uygulamışlardır.

İnsanoğlu ise cezaya çarpılmak ihtimalini küçümseyerek, tehlikeye önem vermiyor.

Herkes, işlediği suç için muhakkak cezaya çarpılacağını bilirse, suç işlemez.

Beldelere (*) gelince, bunlardan hiç biri ya kendileri veya müttefikleri tara-

---

4 — İnsanların hareketlerini kavramakta, nasıl davranacaklarını önceden görmekte yanılmaz bir sezgisi vardı. Onlara karşı davranışlarında da elâstikî idi. Ne zaman inandırmak, ne zaman okşamak, ne zaman korkutup emretmek gerektiğini tam olarak kestirmekte büyük bir siyasî incelik gösterirdi.

(*) Eski zamanlarda belde kelimesi memleket manasına gelirdi.

fından bütün tedbirlerin alındığına emin olmadıkça isyana kalkışıp kendini tehlikeye atmaz.

İnsanlar gerek özel gerekse siyasî hayatlarında, yaratılış itibariyle haksızlığa eğilimlidirler.

Şimdiye kadar cezaların bütün kademeleri **idama** kadar denendiği halde, hiç bir kanun suç işlenmesini önleyememiştir.

Daha eski zamanlarda, en ağır suçların cezaları bugünkülere göre daha hafif olduğu ve gitgide şiddetlendirildiği ve hattâ iş idama kadar vardırıldığı halde suçluluk devam etmiştir.

Bu bakımdan, idam cezası dahi suçluluğu önliyemediğine göre, bundan daha korkutucu başka bir ceza bulmamız gerektiğine veya idam cezasının suçluluğu önliyemediğine inanmamız gerekmektedir.

Zira insanlar tehlikeli teşebbüslere birçok sebeple sürüklenmektedir. Yoksulluk suçlunun cesaretini artırmaktadır. Tamahkârlık zengini hodbin kılmakta ve tehlikelere sevketmektedir. İktidarı elinde tutan insan hırslı olmaya, öteki insanları hor görmeğe ve onlara tahakküm etmeğe zorlanmaktadır.

Bunların hepsinde en önemli rolü istek ve ümit oynamaktadır.

Başta istek, kötü planları hazırlamakta ve onu, —mukadderatın yar olacağını telkin eden— ümit izlemektedir.

Bunların ikisi birden kötülüğe sebep olmaktadır. Bunların ikisi de gözle görülmediğinden ve elle tutulmadığından gözümüzün önünde bulunan tehlikelerden daha çok fenalık yapmaktadır.

İnsanların aldatılmasına bazen kader de sebep olmaktadır.

Çoğu kere beklenmedik bir zamanda mukadderat insanı yetersiz imkânlarla tehlikeye sürükler. Bu bazen memleketi idare edenlerde de olur ve en değerli şeylerini, yani hürriyetlerini (veya başka ülkelerdeki egemenliklerini) tehlikeye sokar ve o zaman vatandaşlar da buna kapılır ve kendilerini olduğundan daha kuvvetli görürler.

Özellikle insanı bu yola sevkeden yaratılışı yüzünden, ne kanunların şiddeti, ne de başka korku, suçu işlemekten alıkoyamaz; bunun aksine inanan çok akılsızdır.

Kitap III
Paragraf 46

Bu itibarla suçluları şiddetli cezalarla cezalandırmaktansa, menfaatlerimizi hesaba katarak, daha yumuşak hareket ederek egemenliğimiz altında bulunan memleketleri refah içinde tutmak sure-

tiyle, nimetlerinden daha fazla istifade edelim ve kuvvetimizi ihtiyatlı kullanarak egemenliğimizi sürdürelim.

Demokrasi ve sömürge

Kitap III
Paragraf 37

Demokrasi ile idare edilen memleketler, yabancı milletlere hükmedemezler.

Acelecilik ve öfkenin sonuçları.

Kitap III
Paragraf 42

Doğru bir karara varmaya iki şey engel olmaktadır. Birincisi acelecilik, ikincisi de öfkedir.

Bunlardan birincisine budalalık, ikincisine de kabalık ve bilgisizlik eşlik etmektedir.

Kuvvet ve akıl.

Kitap III
Paragraf 48

Elinde az kuvvet olduğu halde isabetli karar alabilen; kuvvetli maddî imkânlara sahip olup da düşmanlarına akılsızca saldırandan daha kuvvetlidir.

İç savaş, felâket ve ahlâk.

Kitap III
Paragraf 82

İç savaş yüzünden memleketlerin başına birçok büyük felâketler gelmiştir.

Bu felâketler bugün de vardır ve insanlıkta her zaman olacaktır. Zira insanoğlunun tabiatı ötedenberi böyledir.

İç savaşlar sonunda meydana gelen felâketlerin oluş tarzı, sadece zamana ve şartlara göre değişir.

Barış ve refah günlerinde memleketlerde ve insanlarda nezaket ve asalet duyguları hâkimdir, yeter ki bunları zorlayıcı sebepler bozmasın.

Savaş ise gün geçtikçe bolluğu ortadan kaldırdığı için, zorbalığa ön ayak olur ve insanların çoğunu bu duruma alıştırır.

Menfaat ve hukuk kuralları.

Kitap III
Paragraf 82

İnsanlar amaçlarına ulaşmak için ahlâklı davranmak yerine, iğrenç yollara saparak becerikli olmayı tercih ederler.

İnsanlar iğrenç nitelendiklerinden kimi zaman utanırlar ama becerikli dendiği zaman gurur duyarlar.

Bu şekilde düşünmenin sebebi de iktidar, tamahkârlık ve egemenlik hırsıdır.

Birbirlerini yenmek için her türlü çareye başvururlar ve en dehşet verici davranışlarda bulunurlar.

İntikam hislerini tatmin etmek ve partilerinin çıkarları için hareketlerinde hukuk kurallarının hudutlarını aşarlar ve milletin ortak çıkarlarını hiçe sayarlar.

Kinden doğan kanunsuz davranışlar.

Kitap III
Paragraf 84

İnsanlar, çoğu zaman başkalarından öc almak için, başarısızlık zamanlarında herkesin şahsî kurtuluşu için ümit bağladığı tabiî hukuk kurallarını ortadan kaldırmak suçunu işlerler.

Bu suretle, kendilerinin de bir tehlikeye uğradıkları zamanlarda ve gereğinde muhtaç olacakları ve onları koruyacak prensiplerden yoksun kalırlar.

«Yurdda sulh, cihanda sulh»

Kitap IV
Paragraf 62

Herkes tarafından kabul edildiği gibi barış en büyük fazilettir. Bunu itiraf etmeye ve desteklemeye hepimiz borçlu değil miyiz?

Bir insan mutlu, öteki mutsuz ise herkes için mutluluk söz konusu olabilir mi?

Dehşet yaratan savaş hepimiz için hayırlı sonuçlar verebilir mi?

Barış bize tehlikesiz şeref kazandırma meziyetine sahip değil midir?

Herkes şunu iyi bilmelidir ki, geçmiş zamanda kuvvetli oldukları halde, haklı dahi olsalar, intikam alma yolunu tutanlar, buna muvaffak olmadıkları gibi, kendileri de kurtulamamışlar ve ellerindekilerden de yoksun kalmışlardır.

Çünkü, bir haksızlığa karşı öç almak isteyen her zaman muvaffak olmamaktadır.

Kuvvetli oluş, amaca ulaşmak için kâfi değildir. Ona ancak ümit vermektedir.

Çoğu kere istikbal bilinmez. Bu bilinmezliğin, aldatıcı olduğu kadar faydalı da olduğu apaçıktır.

Zira bu durum korku telkin ettiği için kimse birbirine saldırmaya kolayca karar verememektedir.

Amaç, hile ve ahlâk.

Kitap IV
Paragraf 86

Toplum içinde itibar sahibi insanlardan emellerine varmak için kuvvetli oldukları halde hileye sapanlar daha ahlâk-

sızdır. Zira zor kullananlar tabiat vergisi olan kuvvete, ötekinde ise aldatıcı tertiplere ve garazlı maksatlarına dayanırlar.

Kuvvet ve haklılık.

Kitap V
Paragraf 111

Kendileriyle eşit kuvvete sahip olanlara boyun eğmiyenler, daha kuvvetli olanlara karşı iyi niyetle hareket edenler ve daha zayıflara karşı haklılıktan ayrılmayanlar muvaffak olurlar.

İstilâcılara öğütler.

Kitap VI
Paragraf 11

Yenilgiye boyun eğmiyecek, zaferde ise saldırganı yerinde bırakmıyacak bir millete karşı saldırmak budalalıktır.

Müttefiklere ve müttefiklerden yardım.

Kitap VI
Paragraf 13

Bundan böyle, zor durumda oldukları zaman yardımlarına koşmak zorunda kalacağımız, ama dara düşersek kendilerinden yardım göremiyeceğimiz müttefiklerden kaçınalım.

Sicilya'da seferde bulunan orduya General Nikros'un savaştan önce verdiği nutuktan.

Kitap VI
Paragraf 68

Herkes şunu iyi bilmelidir ki hepimiz vatanımızdan çok uzaklardayız ve silâhlarımızla kazanacağımız memleketlerden başka hiç bir dost komşumuş yoktur.

Şunu da ayrıca hatırlatmak isterim ki, düşmanlarımız cesaretlerini arttırmak için şu cihetten de yararlanmaktadırlar: Onlara göre, gayretleri vatanlarını kurtarmak içindir. Bense şunu da katmak isterim:

Siz vatanınız olmayan bir memlekette çarpışacaksınız.

Bu toprakları fethetmezseniz büyük zorluklarla geri çekilmek zorunda kalacaksınız, çok sayıdaki süvarileri de sizi ardınızdan kovalayacaktır.

Bu bakımdan bu dediklerimi göz önünde tutarak, büyük bir metanetle düşmana karşı saldırmanız gerekmektedir.

Bu durum ve ihtiyaç, düşmandan daha zorludur.

Bizim ve düşmanlarımızın zayıf taraflarımızı bilmek.

Kitap VI
Paragraf 91

Düşmanın zayıf taraflarını bilen ve ona bu yönden zarar verebilen, iyi sonuçlar alabilir.

Keza, herkes, kendi zayıf taraflarını ve ondan doğacak tehlikeleri, başkalarından daha iyi bilmelidir.

Arzu ve mukadderat.

Kitap VI
Paragraf 78

İnsanoğlu arzularını idare ettiği derecede mukadderatını idare edemez.

Dost ve düşman

Kitap VI
Paragraf 92

Dostlarımızı bize düşman edenler, düşmanlarımıza zarar verenlerden daha tehlikeli düşmandır.

Kuvvetlerini takdir edemiyen mağrurlar hakkında.

Kitap VII
Paragraf 66

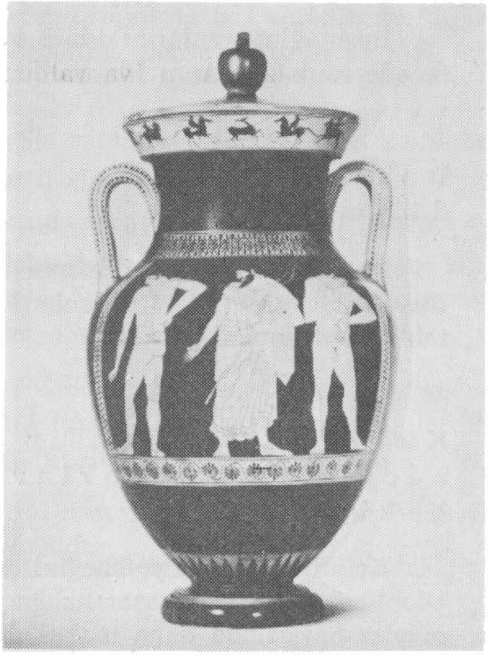
Kendi kuvvet ve yeteneğini iyi takdir edebilen insan bir başarısızlığa uğrarsa olaylar karşısında daha makul düşünebi-

lir. Mağrur ve azamet meraklısı ise, aynı başarısızlık karşısında kendini aslında olduğundan daha zayıf hisseder ve cesaretini de kaybeder.

Siyaset ve Vatanseverlik.

Kitap VII
Paragraf 92

Siyasî hayatlarında haksızlığa uğrayanlar ve vatanlarına karşı yine ödevlerini yerine getirenler vatansever insanlardır.

Aristo

Aristo (Aristotelis) M.Ö. 384 senesinde Makedonya'da, Halkidiki yarımadasında Stayira kasabasında doğmuştur.

Bu sebeple bazen Aristo'ya yalnız «Stayiritis» yani «Stayira'da doğmuş» ismini vermektedirler.

18 yaşında iken Atina'ya giderek yirmi sene müddetle Eflatun'un öğrencisi olmuştur.

Eflatun'un ölümünden sonra Anadolu yarımadasına geçerek, onun kız kardeşi ile evlendiği söylenmektedir.

M.Ö. 343 senesinde Makedonya Kralı Filipos tarafından davet edilerek, oğlu Büyük İskender'in öğretmeni olmuştur.

Büyük İskender'in ölümünden sonra Yunanistan'a dönmüş, öğretmenlik yapmış ve okullar açmıştır.

Zamanın en geniş ansiklopedik, sistematik ve yaratıcı kafasıyle, hem genişliğine, hem de

derinliğine bilginin her alanındaki buluş ve görüşleriyle, her şeyi açıklamak isteyen, şiirden ve yapmacıktan uzak kuru bir üslûp, her kelimeyi sanki ölçerek, tartarak söyliyen bir ağızla, Aristo, felsefe ve ilim tarihinin kaydettiği dehalardan biridir.

Hemen hemen bütün eserleri Arapça'ya tercüme edilmiştir.

İbn-el-kıfrî ve İbni-Usaybıya, Aristo'nun yaklaşık olarak yüz kadar kitabının ismini verirler.

Sitelerin idaresi hakkında bazı hususlarda Eflatun ile aynı fikirde olmadığı bilinmektedir.

Halkida'da (Eğribos) civarında M.Ö. 322 senesinde 62 yaşında ölmüştür.

«Aristo» ve «Eflatun»a göre Millet, Devlet ve Yönetim.

«Aristo»ya göre, Devletler belirli şartlar altında doğar.

Milletlerin özelliklerini, iklim ve coğrafya şartları ile halkın yaşayış tarzı etkiler.

Bu bakımdan dünyanın her yerinde milletlerin yönetim şekli, Eflatun'un dediği gibi aynı olamaz.

Tersine, her milletin yönetim şekli, ahlâk, mutluluk anlayışı ve görüşüne, hatta tabiî kuvvetlerine dayanan ve bunlara uygun bir şekilde ilerleme imkânlarını sağlıyacak bir yolda olmalıdır.

Aristo'ya göre Devlet, ahlâkî nizamlar bütünüdür ve bu ahlâkî nizamlarla da vatandaşların mutluluk ve fazileti sağlanmalıdır.

Bunun gerçekleşebilmesi için teşekkül etmiş bir toplumun da mevcut olması lâzımdır. İnsanoğlu da buna mütemayyildir.

Toplum ne kadar karmaşıksa sosyal ilişkiler de o kadar çeşitlidir.

Bütün toplumlar aynı olmadığına göre nizam ve kurallar da değişir, evrimler başlar.

Kötü olan bir yönetim tarzı bazen iyiye döner, iyi olan da kötüye çevrilir.

Gelişmemiş milletler tek kişi tarafından idare edilir. Bunlar için de krallık en iyi şekildir.

Kral sadece kuvvetli olup seciyeli değilse gadir ve zulüm başlar.

Millet bundan kurtulmak çaresini arar ve fırsat bulunca idareyi en iyi vatandaşlara devreder.

Bir aristokrasi zümresi peyda olur ve yönetimi eline alır.

Aristokrasi idaresi oligarşiye döner, gitgide yönetim yozlaşır ve demagogların eline geçer. Demagoglar millete yaltaklık ederler.

Yüksek dereceli bir medeniyete sahip olan millet, oligarşiyi de devirir, kendi mukadderatını eline alır ve Demokrasiyi kurar.

Bunda da bazen demagoji tehlikeleri başgösterir.

Sonuç olarak, Aristo, Demokrasiyi en iyi yönetim tarzı olarak kabul etmekle beraber, en yüksek medeniyete sahip milletlerde dahi, bunda da kötü idareden doğacak tehlikeleri önlemek için halkın en seciyeli insanlar tarafın-

dan idare edilmesi lüzum ve zaruretini kabul etmektedir.

Eflatun ise, Demokrasinin milletleri idare etmek için en iyi yönetim tarzı olmadığını kabul etmekle beraber, bugüne kadar, bundan daha iyi ve uygununun bulunmadığını da ifade etmektedir.

Türkiye'de Son Bir Asırda Demokrasi Çabaları.

Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti, Kafkas ve İran sınırlarından Atlantik sahillerine, Polonya'dan Habeşistan ortalarına kadar uzanmız, Karadeniz'i kendi gölü haline getirmiş ve Arabistan yarımadasını kapsamış olan büyük bir imparatorluğun özüdür.

Bu büyük imparatorluk yaklaşık olarak beş asır, kısmen, ya da tamamen bu topraklarda hüküm sürmüş ve her imparatorlukta olduğu gibi ilerleme ve gerileme günleri görüp, bir çok merhaleler geçirmiş ve nihayet bugünkü millî sınırları içinde, yeni bir devlet kurmuştur.

İşte, Türkiye Devleti zamanımızda, «Cumhuriyet» olarak kuruluşunun ellinci yılının kutlayışı içindedir bugün.

Tarih boyunca her millette olduğu gibi Türk milletinin ve devletinin de geçmişi ile il-

gi ve ilişkisi bulunmadığını kimse iddia edemez.

Geçmişi ne kadar iyi bilirsek, bugünün iyilik ve fenalıklarını da okadar yakından tanır ve ilerisi için ona göre hazırlanmış oluruz (*).

(*) T. B. Millet Meclisi
ZABIT Ceridesi
Devre XI. Cilt 12 Sahife 596
25 Şubat 1960

ALEKSANDROS HACOPULOS (Istanbul) — Muhterem arkadaşlarım.

Bu arada bazı temennilerde bulunmak istiyorum. Muayyen bir zamana kadar Türk Kültürü ve hatta medeniyeti şark kültürü ve medeniyeti üzerine kurulmuştur.

Meşrutiyetten evvel ve hatta Tanzimatta bazı sahalarda garp kültür ve medeniyetine doğru hamleler yapmaya başladık.

Cumhuriyetin ilânından sonra tamamiyle yüzümüzü garp medeniyetine doğru çevirdik.

Kültür öyle bir şeydir ki, gömlek değiştirir gibi değişmez. Garp medeniyet ve kültürünü tamamiyle benimsemekle beraber, şark ve garp medeniyetlerinin birleştiği bu coğrafî kavşak yerinin iki medeniyet arasında bir köprü vazifesini görmesinde büyük, hatta siyasî menfaatlerimiz dahi vardır. Bunu benimsemek ve ilmî bir şekilde yapmak Üniversitelerimizin vazifelerindendir.

Cumhuriyet ve insan hakları bakımından bütün dünyada bir irşad simgesi sayılıp örnek tutulan ve Klasik Yunan uygarlığında önemli bir yer tutarak «Periklis'in Ağıt Nutku» diye anılan bu tarihî yazıyı halkımıza sunmayı ve bu vesile ile, hiç değilse son bir asırlık süre içinde, memleketimizin geçirdiği «Islahat» ve devrimlerle küçük bir mukayese imkânı vermeyi yararlı ve uygun buldum.

Avrupa ve Amerika'da büyük bir önem taşıyan politika biliminin oluşmasında Aristo, Eflatun ve daha sonra Machiavel gibi filozof veya devlet adamlarının eserleri diğer bir çok eserlerle beraber incelenegelmektedir.

Bu küçük denememde eski Yunan uygarlığındaki Demokrasi anlayışı ile bugünkü Demokrasimiz arasındaki bazı ortak yönleri belirtmek istedim.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünkü durumuna gelinceye dek birçok yollardan geçtiği ve bir çok merhaleler aştığı bilinmektedir.

Bütün bunları, birkaç sayfalık küçük bir kitaba sığdırmak mümkün değildir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük ve engin tarihinde, diğer büyük imparatorluklarda olduğu gibi, süregelen olaylar o kadar önemli, azametli ve derinlemesinedir ki, bu hususta çok eski zamanlara kadar uzanmak şu anda, kitabımda üzerinde durup işlediğim konu bakımından imkânsız ve çok yorucudur.

Bu itibarla, yalnız son bir asırlık süre için-

de saltanat ve istibdadın kaldırılması; temeli insan hakları ve özgürlüğe dayanan bir Cumhuriyetin kurulması için Türkiye'nin **Tarih Panteosunda** adı geçen yüzlerce vatansever içinden milletin fikir ve ruhuna sinen, benimsenen; bir çok fedakârlıklara ve eziyetlere katlanan, sürgün ve hapishaneleri, hatta ölümü göze alan, birkaç seçkin kişiyi tanımlamayı gerekli buluyorum.

Bu kişilerin başında gelen elbette ATATÜRK'tür.

*
**

Türkiye Cumhuriyeti kolaylıkla kurulmamıştır.

Bugünkü duruma gelinceye kadar Tanzimat ve Meşrutiyet'ten önce bir çok yenilik ve islahat girişimleri olmuş ve kurbanlar verilmiştir.

*
**

MİTHAT PAŞA'nın 18 ocak 1877 tarihinde Sultan Abdülhamid'e yazdığı bir arîza'da Osmanlı İmparatorluğu'nun o zamanki durumu pek açık olarak belirtilmekle berlikte, islâhat için gerekli tedbirlerin alınması âdeta istenmektedir. Bu arîza, o dönemin bir aynası ve istenen millet haklarının, tabiî hukukun bir özü ve medenî cesaret örneğidir.

Arîzanın metnini aynen aşağıya aktarıyorum:

Padişahım,

Meşrutiyeti vaz' ve ilândan muradımız, istibdadı ref' ve Zât-ı Şâhânenizi vezaifinizde ikaz ve vükelâ-yı devletin vezâifini tayin ve milletimiz meyanında müsavât-ı kâmileyi temin edip elbirliğiyle ve gerçekten mülkün ıslahına çalışmaktır.

Otuz senedenberi neşredilip de ahkâmı icra olunmıyan Hatt-ı Hümâyûnlar gibi şimdiki Hatt-ı Hümâyûn-u mülûkâneleri buhran-ı hâzırın indifaından sonra bile hükümsüz kalmıyacaktır. Zira Kanun-u Esasiyi ilândan muradımız yalnız mesele-i şarkiyenin hüsn-ü tesviyesine medar olmak ve Avrupalıların aleyhimize açılan ağızlarını kapamak nümayişinden ibaret bir cemile değildir.

Bu bapta Zât-ı Şâhânelerine bazı izahat arzeyliyelim. Evvelâ zât-ı mülûkânelerine ait olan vezâif-i hükümdârânenizi mutlaka bilmelisiniz. Zira bilcümle harekâtınızdan millet nazarında mesûl olacaksınız. Bunun için vükelâ-yi devlet ve memurin-i hükümet icrâ-yi vezâifinden emin olmalıdır ki dört yüz senedenberi milletimizi denaete alıştırıp devleti duçâr-ı tedenni eden müdahinlikten yakayı sıyıralım.

Bendenizin Zât-ı Mülûkânelerine fevkalâde riayetim vardır. Ancak ahkâm-ı şer'i şerîfe tatbikan milletimizin menafiine muzır olan en ufak hususta bile size itaat etmekte mazûrum. Hem de vatanımın selâmet ve saadetini temin için vicdanımla müteahhidim. Fakat korkarım

ki bu efkâr ve ef'alden dolayı ileride millet bendenizi müttehim ve mes'ul tutsun. Şu arzedeceğim doğru sözlerden kalbiniz şüpheye varmasın. Ne çare ki en ziyade korktuğum bilâhara vicdanımın bendenizi mahcup edip tutmasile milletimin ta'n ve tevbihine uğramaktır. İşte bu dehşettir ki Zât-ı Şâhânelerini tasdi için bendenize cüret veriyor.

Padışahım! Osmanlılar kendi kendilerini islah ve idare iktidarını haiz olmalıdır. Usul-ü meşveretle idare olunan bir millette nizam nedir bilir misiniz? Tafsile hacet yoktur. Bendenize emniyet ediniz efendim. Bununla beraber ricâl-i milletten de emin olunuz. Padışahım! Bendeniz bir bâr-ı sakîl altındayım. Osmanlı sıfatiyle icra-yı vazife edeceğim. Bir memurun kendisini vicdanen mesul tutarak icra-yı ef'al etmesinin lüzumu gibi bir vezir de hem vicdanı, hem milleti nezdinde kendisini mesul bilmelidir. Ümit ve iftihar ederim ki vicdanımın beni mesul tutabileceği bir harekette bulunmadım. Fakat milletin bendenizi mesul tutmağa çalışmalarını isterim. Hem de hale fahirlenirim.

Padişahım! Dokuz gün oluyor ki maruzât-ı mütekaddimeyi is'af etmemekte devam ediyorsunuz. Amelenin âletine müşabih olan nizâmat-ı mübremeyi reddediyorsunuz. Halbuki âletsiz iş görülmez. Bu hale karşı ise henüz dehşetli zelzelelerden mahv-ü inkıraz derecesini savuşturan binâ-yı devleti tamire çalıştığımız sırada siz âdeta yıkmak istiyorsunuz diyebilirim.

Eğer bu esbaba mebni bendenizi ser-ikârdan azlederseniz rica ederim, inan-ı idare mizâc-ı Şâhânenizle icraat-ı devleti hal-i hâzırın ehemmiyet ve ilcaatına tevfikan imtizaç ettirip kullanabilecek bir yed-i iktidara tevdi buyrulsun.

18 ocak 1877
MİDHAT

Sultan Abdülhamit bu mektubu alınca Midhat Paşa'yı azledip 5 Şubat 1877'de «İzzettin» vapuruna bindirerek sınır dışı etmişti.

Millet bu davranışa karşı, mümkün olan, tepkiyi göstermiş ve bu tepki yüzünden Süleyman Paşa zâde Hamdi Sinop'a, İsmail Kemal de Bolu'ya sürülmüştür.

Bu ibret verici olaylara ve istenilen haklara başka örnekler katmaya, bilmem gerek duyulur mu?

*
**

NAMIK KEMAL, Avrupa'da kâh kendi isteğiyle, kâh kendine rağmen uzun süre kalmış, orada memleket problemleri ile uğraşıp, yakından ilgilenmiş ve sonunda Istanbul'a dönmek imkânına kavuşmuştu.

Vatan sözünü yepyeni bir sesle ilk dile getiren, bu kelimeyi Avrupa'da, Amerika'da ve eski klasik uygarlıktaki kavramıyla ilk söyleyen, «Vatan»a değinen makaleyi ilk yazan, va-

tanın şarkısını ilk çağıran Kemal'in hiç kuşkusuz «Vatan» üzerine bir piyesi de olacaktı.

Bu, onun bir çeşit sosyal kaderiydi.

Ne yazık ki, bu piyes, bazı Sultanlar, saray entrikacıları ve Babıâli'nin hışmına uğrayacaktı.

Günah yalnız eserde değil, onun «Vatan ve hürriyet» (özgürlük) anlayışında ve yazarın kendi kişiliğinde olacaktı.

Tevfik Ebüzziya'nın Süleyman Nazif'e yazdığı mektupta (21 mayıs 1908) okuyoruz:

«O eser, mevkii temaşaya konduğu o geceden itibaren iki ay zarfında 47 defa tekrar olunmuş ve Istanbul'dan ib'adımızdan (uzaklaştırılmamızdan) sonra Sultan Abdülâziz'in bile bir iki kere huzurunda icra edildiği gibi, İzmir'de, Selânik'te, ta Sultan Murad'ın avlusuna kadar, üç sene zarfında belki 500 kere oynanmış, ve üç aydan ibaret olan ahd-i Murat hanîde ise, iki üç günde bir defa Koru ve Bağlarbaşı ve haftada lâakal üç gece Gedikpaşa ve Konkordiya tiyatrolarında icra edilmiştir.»

Vatan gitgide kelime olarak söylenmekten çıktı. Teneffüs ediliyordu. Artık sesten ve deyişten kurtulan kelime insanda hüviyetlenmişti. Yazıya sığmamış, hayata taşmıştı. Bayraktı, kaderdi. Bu kelime sahneden sokağa akarak, eve, okula, kışlaya dalarak, kılıçtan ve kalemden damlıyacaktı.

Asker saflarıyla içiçe, nesillerle başbaşa, yıllarla omuz omuza koşacaktı. Ağlıyacaktı herkes tiyatro salonunda.

Bir millete bir kelime veren, bağışlayan adama, perde inerken coşku ile tutulan alkışlar yerlerde, duvar ve köşelerde yansıyacaktı.

Bu üç kelimelik bir sesti. Alkışları sarayında uyuyan Padişah bile duyacaktı.

— «Kemal Bey yaşa!»

Doğu'da yalnız padişahlara özgü bu deyimi halk artık Kemal için kullanıyordu.

Onbeş yıllık saltanatında Sultan Aziz, bir defacık olsun, bu denli alkışlanmıyacaktı.

İşte bu yüzden de, Kemal, Nuri, Ebuzziya, Ahmet Mithat, Hakkı sürgüne gönderilecek ve bir kısmı Magosa ve Rodos zindan ve kalelerine atılacaktı.

Namık Kemal bundan bir asır evvel, 1 Mart 1873'de İbret gazetesinde «Vatan» diye başladığı makalede öyle şeyler söylüyordu ki, Türk dilinde o tarihe kadar böylesi bir kavrama rastlanmamıştı.

Bu yazıya göre Vatan, ne çizgi ne beyazdı, ne taş ve topraktı, fikirdi.

«Vatan öyle bir Galibin Şemşiri, veya bir kâtibin kalemiyle çizilen mevhum hatlardan ibaret değil, millet, hürriyet, menfaat, uhuvvet, tasarruf, hâkimiyet, ecdada hürmet, aileye muhabbet, yad-ı şebabet gibi, birçok hissiyat-ı

ulviyenin içtimaından hasıl olmuş bir fikr-i mukaddestir.»

Kemal'in üç aşkı vardır:
Vatan, asker, edebiyat.

*
**

EBÜZZİYA TEVFİK, hürriyet uğrundaki savaşını, bir yandan tek başına çıkardığı gazeteleri, diğer gazetelerde neşrettiği makaleleri, yayınladığı eser ve broşürleri, yazdığı piyesleri ile fikir alanında sürdürürken, Namık Kemal ve arkadaşları ile kurdukları gizli örgütlerle de yürütmüştür. Abdülaziz zamanında çıkardığı gazeteler arka arkaya kapatıldıktan sonra, nihayet, Namık Kemal ile beraber tutuklanmış, Kemal Magosa'ya sürülürken, o da Rodos'a kale zindanına hapsedilmiştir. Ebüzziya 24 yaşında girdiği zindanda dört sene yattıktan sonra Abdülaziz'in hal'i ve Sultan Murad'ın tahta çıkması ile yapılan genel af dolayısile kurtulmuştur. Istanbul'a döndükten sonra kurduğu «Matbaa-i Ebüzziya» (1881) de halka hürriyet fikirleri aşılamak için, yayınladığı çeşit çeşit eserlerle mücadelesini sürdürmüş, bu yüzden de Abdülhamid idaresinde 11 defa tevkif edilip hapsedilmiş, eserleri toplatılıp yakılmış, nihayet büyük oğlu Tâlhâ ile beraber Konya'ya sürgün edilmiştir (1899). İkinci Meşrutiyet'in ilânı ile biten 10 yıllık sürgünlüğünden sonra, Konya (Antalya) mebusu olarak, Mecliste, teşrii haya-

ta atılmış, bir yandan da Tasvir-i Efkâr gazetesini kurarak, basın yolu ile, fikir mücadelesine devam etmiştir. Ancak bu sefer de Meşrutiyet idaresinin Sıkı Yönetimleri ile başı derde girmiş, birçok defa gazetesi kapatılmış, kendisi tutuklanmış, nihayet hasta olduğu halde yapılan son tutuklanması, ölümüne sebep olmuş (1913), 64 yaşında vefat etmiştir.

Mükemmel Arapça, Farsça ve Fransızca bilen Ebüzziye genç yaşında hürriyet mücadelesine atılmış ve ölümüne kadar inandığı ve benimsediği fikirlerden zerrece şaşmadan 48 yıl yayınları ve kalemi ile mücadele etmiştir.

Hayatı boyunca sürdürdüğü siyasî mücadelenin ve başından geçenlerin bir kısmını, parça parça, çıkarmış olduğu Mecmua-i Ebüzziya' da yayınladığı gibi, bugünlerde yeni yazı ile çıkarılan, «Yeni Osmanlılar Tarihi» isimli eserinde, pek ibrete değer yönleri ile, bunları tespit ederek tarihe mal etmiştir. Ekserisi siyasî olmak üzere «Kitaphane-i Ebüzziya» külliyatında, birbirinden kıymetli, 110 eser yayınlamış ve Türk Kültür Kütüphanesi'ne daha pek çok telif eserler vermiştir.

*
**

ZİYA GÖKALP, saltanatın sona ermesi ve Cumhuriyetin kurulması için, fikir ve eserleriyle yardımcı olmuş, büyük rol oynamış en seçkin vatanseverlerden biridir.

Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlerde bir öncü ve hazırlayıcı olarak yükselmiştir.

Yalnız bununla kalmamış, memleketin sosyal, kültürel ve siyasî alanlarında çaba harcamış, bir çok Türk aydınına ışık tutmuştur.

Üniversitede, değerli ve faal bir öğretim üyesi ve sosyoloji kürsüsü sahibi olarak, sosyoloji bilimini kendi kişiliği ve Türkiye'nin millî kültürü ile yoğurup yeni bir çığır açmıştır.

Millî bir devletin ideoloji ve ilkelerinin temel kurallarını koymuştur.

«Ziya Gökalp gibi bir adam bir vatanın üstünden toprağı çok derin karıştıran bir sapan gibi geçer.

«Eski kökler, eski tohumlar, bu sapanın geçtiği yerden tâ derinlere, ölüm tabakaları içine karışmıştır. Bu sapanın geçtiği yerde yeni bir bahar, yeni bir mahsul verecektir.»

(Hamdullah Suphi Tanrıöver)

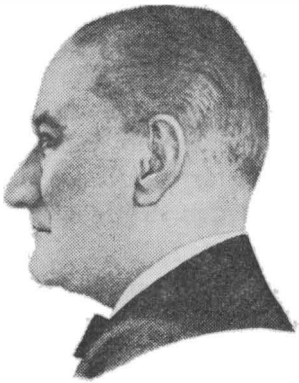
«Ziya Gökalp, sosyoloji ilminin, kurucusu olan Durkeim'dan sonra en büyük sosyologdur. Yani bu ilmin istiklâline en çok çalışanlardan biridir. Gökalp'ın milletlerarası bir şöhret olmamasının sebebi eserlerinin Türkçe olmasıdır. Gökalp, Tanzimat hareketinden beri en son büyük şuur hamlemizdir.»

(İsmail Hakkı Baltacıoğlu)

Ziya Gökalp'a göre, bireyler ve milletler bunalımlı anlarda keşfettikleri idealler aracılığı ile kurtulurlar.

Türkiye'nin kurtuluşunda ve Cumhuriyetin kurulmasında, bu idealleri yardımcı olmuştur.

«ATATÜRK» ve Ötesi.

Türkiye'nin özgürlüğüne, siyasî, sosyal, iktisadî ve fikrî devrimlerine bütün ömrünü vakfeden ve memleketimizde Cumhuriyet rejimini kuran Atatürk'ün büyük bir devlet adamı olduğu gerek Türkiye'de ve gerek çağdaş uygar memleketlerce tereddütsüz kabul edilmektedir.

Atatürk'ün başarısı, bu erdem kuralları-nın, yalnız yaratılmasında değil, milletin ruhuna işlemesi ve benimsenmesi için sağlam temeller olmasındadır.

Bu müddet zarfında, Türkiye'de yapılan devrimler hemen hemen dünyanın hiçbir yerinde olamamıştır.

Bilhassa bunların en mühimlerini Cumhuriyetin ilk on senelerine sığdırması, Atatürk'ün en isabetli hareketlerindendir, ve O'nun en faal zamanlarına rastlamaktadır.

1923 - 1933 seneleri zarfında Saltanat ve hilâfetin kaldırılması, Sevr ve Mondros Müta-

rekelerinin bozulması, Lozan Antlaşması'nın kabul edilmesi, harf devrimi, şapka devrimi, modern Medenî Kanunun kabul edilmesi, gibi elde edilen başarılar dünyanın hiç bir yerinde görülebilen şeylerden değildir.

Maalesef 1929 - 1932 senelerinde bütün dünyanın ekonomik temellerini sarsan kriz, Türkiye'nin de ekonomik durumunu etkilemiştir. Buna rağmen Türkiye ilerleme yoluna, büyük gayretlerle devam etmiştir.

Ankara'nın hükümet merkezi oluşu ile mübrem ihtiyaçları karşılanmış ve lüzumlu Bakanlık ve Hükümet binaları, şehrin imarı ve diğer gerekli işleri yapılmıştır.

Ekonomik yönden bugüne kadar dahi bir regülâtör görevini yapan Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası ve birçok iktisadî devlet Teşekkülleri kurulmuştur.

Memleketin bünyesine uygun ve zarurî olan bir emisyon bankası olarak, T.C. Merkez Bankası, birçok millî bankalarımızın ve iktisadî teşekküllerimizin kurulmasına örnek ve zemin teşkil eden T. İş Bankası meydana gelmiştir.

Ankara Üniversitesi'nin temelleri konulmuştur.

Istanbul Darülfünunu'nun ıslahatı yapılmış, yeni ve modern anlayışı ile Istanbul Üniversitesi doğmuştu.

Yukarıda saydığım eserler yapılanların küçük bir cüz'ünü teşkil etmektedir.

Bunların hepsinde Atatürk'ün ruhu, düşüncesi, azmi ve engelleri yıkma kararı vardı.

*
**

«ATATÜRK»ün Vatan Sevgisi, «İnsancı»lık, Halkçılık, Kültür, Dil, Irk, Özgürlük ve Uygarlık Anlayışı.

Başta bu düşünce ve kanaatlerini kendi ağzından dinliyelim.

«Artık insanlık mefhumu vicdanlarımızı tasfiyeye ve hislerimizi ulvileştirmeğe yardım edecek kadar yükselmiştir. Vaziyetleri ve onların icaplarını medenî insan fikriyle ve yüksek vicdan aydınlığı ile müşahede ve mütalâa edersek şu neticeye varırız:

«İnsanları mesut edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak, gayriinsî ve sonderece teessüfe şayan bir sistemdir. İnsanları mesut edecek yegâne vasıta, onları birbirine yaklaştırmak ,onlara birbirlerini sevdirmek, karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir.

«Cihan sulhu içinde beşeriyetin hakikî saadeti, ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalmasiyle mümkün olacaktır.

«Eğer devamlı sulh isteniyorsa kütlelerin vaziyetini iyileştirerek beynelmilel tedbirler a-

lınmalıdır. İnsanlığın heyet-i umumiyesinin refahı, açlık ve tazyikin yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir.» (*)

Bu sözlerin kıymeti, dünyamızın, bugünkü sosyal ve ekonomik nedenler yüzünden, geçirdiği krizler tetkik edilecek olursa, daha iyi anlaşılır.

Ancak böyle bir anlayış içinde milletler, evrensel bir ahengi kurabilir ve gerçekleştirebilir.

Milletini ve vatanını sevmiyen bir insan, insanlığı da sevmez. Bu prensiplere göre, eğer her millet, olağanüstü halkçı felsefeyi kabul ederse, kendinden başka milletlerin bağımsızlıklarına da, ister istemez, saygı göstermeğe mecbur olacaktır.

«Halk sevgisi» Atatürk'ün felsefesine göre insanlığın asıl ve gerçek hissidir. Çünkü tabiatın gerçek insanı «Halk adamıdır».

Halk sevgisi de, vicdanlara insanlık duygusunu ilham eder ve yerleştirir.

Atatürkçülüğün temel prensibi «Bağımsız halk yaşantısını gerçekleştirmektir.»

Mutluluk bağımsızlıktadır.

Bundan maksat siyasal, sosyal veya dinsel hiçbir telkinle esaret altına girmemektedir.

(*) Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler. Prof. Dr. Afetinan; sahife 2-3.

Dünyada mevcut bütün dinler, hakikatı arayan birer çeşit felsefedir.

Ancak bunlar, insanlar üzerinde yüzyıllardan beri bütün metodlarını kolaylıkla uygulamalarına rağmen, insanlığa mutluluk sağlıyamamışlardır.

Bunun karşısında Atatürkçülüğün, halkçılığı, vicdan hürriyetine asla engel olmadığı gibi, topluma, manalarını anlıyabilmesi için, kendi ana dili ile dininin öğretilmesini teşvik bile etmektedir.

Atatürkçülük halkçılığı kadın ve erkek arasında olduğu gibi bütün milletler arasında tabiî eşitliği kabul eder. Bu maksatla da kanunlar karşısında kadının erkekle eşitliğini ilân eder.

Atatürkçülük, hızlı kalkınma yolunu böylece keşfetmiş, disiplinli bir eğitimle, bir kuşakta büyük bir halk medeniyetçiliği tekâmülünün gerçekleştirilebileceğini ispat etmiştir.

Gérard Tongas'a göre:

— Atatürkçülük, on yüzyılda gerçekleştirilebilecek çalışmaları, on yıl içinde başarabildiği için «tecrübe edilmiş örnek bir felsefe» olarak bütün insanlığa iftiharla takdim edilebilir.

*
**

Atatürk'ün 'milliyetçilik anlayışı «kültür milliyetçiliği» olarak nitelendirilebilir.

Başlıca özellikleri «mistik» değil «realist» dogmatik değil «rasyonalist» oluşudur.

Öte yandan, Atatürk öğretisinin temel taşı olan lâyiklikle bütünleşme halinde bulunduğu için de, yaygın milliyetçilik anlayışına aykırı olarak «din» faktörü Atatürk milliyetçiliğinin dışında bırakılmıştır.

Ayrıca «ırk» faktörü de bu milliyetçilik anlayışının dışında kalmıştır.

«Hiçbir delil-i mantıkiye istinat etmeyen birtakım ananelerin, akîdelerin muhafazasında ısrar eden milletlerin terakkisi çok güç olur, belki de hiç olmaz.» (Ekim 1922) diyen Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı «geçmiş»e değil «çağdaş» alana ve «gelecek»e dönük bir milliyetçilik anlayışıdır.

«Sivas Kongresi» sonunda yayınlanan «Umumî Kongre Beyannamesi»nin (Eylül 1919) 1'inci ve 4'üncü maddelerinde sözü edilen «Anasır-ı İslâmiye»nin karşılıklı saygı ve fedakârlığa dayanan kardeşliği ile «aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız bilcümle anasır-ı gayrimüslimenin her türlü münasebat-ı hukukiyeleri» (*) Atatürk milliyetçiliğinin değişmez öğeleri olmuştur.

Ne yazık ki «dil» ve «kültür» birliği, arzu edilen, fakat bütünü ile anlaşılmayan bir amaç olarak kalmıştır.

(*) Tarih vesikaları, C. 1, S. 1, S. 7 (Haziran 1941).

Atatürk doğumundan ölümüne kadar (1881 - 1938) bütün ömrünü, Türkiye'de, siyasî, sosyal, ekonomik ve bilhassa kültür yolu ile fikrî inkılapların gerçekleşmesine vakfetmiştir.

Bu sebeple Türkiye'de ve bütün dünyanın medeniyet tarihinde yerleri bulunan «Büyük İnsanlar Panteonuna» girmiştir.

SONSÖZ

ATATÜRK'e bir gün, renkli olarak çizilmiş Devlet Arması için şekiller getirmişler. Bunlara hâkim olan unsur, ya kurt başı, yahut da ay yıldız idi. Ressamların bulabildikleri bu armaların hiç birisi Atatürk'ün kurduğu Devletin Cumhuriyet arması olarak kabul edilmedi. O bunlara düşünerek defalarca baktı.

Nihayet söylediği şey şu idi:

«Bunların hiç biri, bugünkü dünyamızın içinde kurulan yeni bir Devletin arması olamaz. Devlet armasını sembolik bir insan-başı olarak temsil etmeli,» dedi.

Bunun üzerine kendisiyle bir çok defalar konuştuğum zaman, bana verdiği izahat şu idi.

«Bu dünyada her şey insan kafasından çıkar. Bir insan başının ifade etmiyeceği hiç bir şeyi tasavvur edemiyorum.» (*)

(*) Prof. Dr. AFETİNAN, «Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler», Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1959, sahife 182.

Eski zamanlarda, büyük bir zafer kazanılmış. Bu zaferi temsil edecek bir Anıt müsabakası ilân edilmiş. Bu müsabakaya birçok büyük san'atkârlar iştirak etmiş ve bir çok anıt projeleri verilmiş. Bunların arasından birinciliği kazanan şu anıt olmuştur:

Bu zaferin kazanılması için canlarını feda eden bütün şehitlerin, sözleri ve kalemleri ile çaba gösterenlerin, hatta bu savaşa katılan güvercin, at gibi canlı yaratıkların kafatasların-dan yapılmış bir piramit ve bu piramitin başında lider ve generalin kafatası.

Atatürk'ün, «Bir gün bu fanî vücudum elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet yaşıyacaktır,» dediği hepimizce malûmdur.

Eski Helen siyaset adamlarından General Dimosthenis «Erdemleri korumak, elde etmekten daha zordur» demiştir.

Bir büyük eser olarak yaratılmış olan «CUMHURİYETİMİZİN ERDEMLER ANITI» önümüzde duruyor. Bunun korunması için bugünkü ve yarınki kuşaklara ödevler düşmektedir.

Bu erdemleri yaratanların aziz hatırası ve şerefi önünde Türk Milleti sevgi ve saygı hisleriyle durmaktadır.

Periklis, Ağıt Nutku'nda şöyle demektedir:

«... Çünkü en büyük şeref mükâfatlarını tesis eden Sitelerde en seciyeli vatandaşlar yetişir.»

BİBLİYOGRAFYA

THUCYDİDİS: De Bello Peloponnesiaco.
Lipsiae: İn Aedibus B. G. Teubneri MCMI (1901).

ATATÜRK: Nutuk.

ELEFTERİOS VENİZELOS — Thucydidis Tarihinin Tercümesi. Londra, Mart 1937.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ.

İ. KAKRİDİS: «Thucydidisin» AĞIT NUTKU. Atina, 1970.

ARİSTO (Aristotelis): «Organon».

EFLATUN (Platon): KRİTON.

SOPHOKLES: «Antigone».

HOMEROS: «İlyada», «Odysseia» aslı ve Türkçesi Azra Erhat - A. Kadir. Sander Yayınları. İstanbul, 1970.

MİDHAT CEMAL KUNTAY: «Namık Kemal». Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1949 - 1950.

Ord. Prof. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI: «Midhat Paşa ve Tâif Mahkûmları». Türk Tarih Kurumu Yayınları, Seri VII, No. 18.

EBÜZZİYA TEVFİK: «Yeni Osmanlılar Tarihi». Bugünkü dile uygulayan: Ziyad Ebüzziya, Kervan Kitapçılık, İstanbul, 1973.

ZİYA GÖKALP: «Türkçülüğün Esasları». Hazırlayan: Mehmet Kaplan. Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972.

AHMET BEDEVÎ KURAN: «İnkılâp Tarihimiz ve İttihat ve Terakki». Tan Matbaası, İstanbul, 1948.

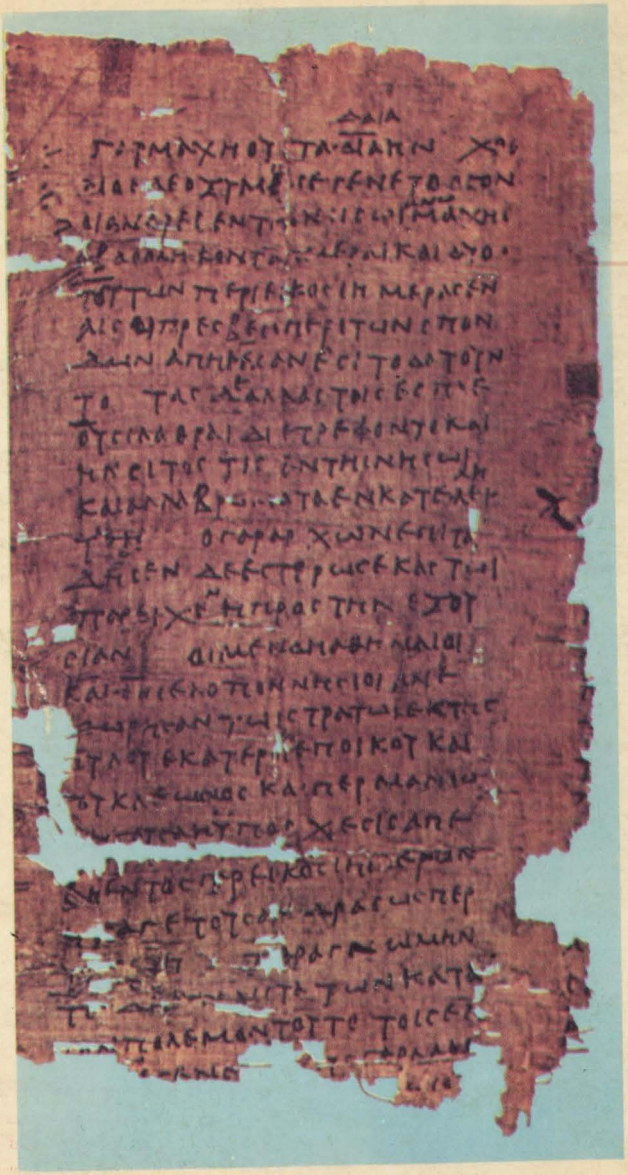
Prof. Dr. AFETİNAN: «Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler». Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1959.

LORD KİNROSS: «Atatürk, Bir Milletin Doğuşu». Türkçesi Ahmet Tezel. Sander Kitapevi. İstanbul, 1969.

Doç. Dr. CAVİT ORHAN TÜTENGİL ve NEJAT TANER: Atatürk ve İnkılâpları hakkında makaleleri.

BAHRİ SAVCI: «İnsan Hakları». Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, N. 32 - 14.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ZABITLARI.

Fiyatı : 15 Lira